

EMN

Evropská migrační síť

Studie EMN o nezletilých bez doprovodu v ČR

Politika přijímání, návratů a integrační opatření
pro nezletilé bez doprovodu
v České republice a statistické informace

Ministerstvo vnitra ČR

Praha 2010

Publikace vychází v rámci Evropské migrační sítě a je financována Evropskou komisí a Ministerstvem vnitra ČR.

Obsah

Shrnutí	9
1 ÚVOD: ÚČEL STUDIE A POUŽITÁ METODOLOGIE	12
1.1 Cíle studie	12
1.2 Použité zdroje a statistiky	12
1.3 Definice cílové skupiny	13
1.4 Metodologie	14
1.5 Hlavní problémy studie a rozsah zveřejnění	15
1.6 Přínosy studie a její využitelnost	15
2 DŮVODY VSTUPU DO ČESKÉ REPUBLIKY	16
3 POSTUP PŘI VSTUPU NA ÚZEMÍ VČETNĚ HRANIČNÍ KONTROLY	18
3.1 Legislativní rámec	18
3.2 Nezletilí žadatelé o azyl	18
3.3 Nezletilí, kteří nepožádali o mezinárodní ochranu	20
3.4 Institucionální rámec	21
3.5 Vzdělávání pracovníků	23
3.6 Náklady na péči při vstupu	23
4 POBYT NA ÚZEMÍ - OPATŘENÍ PRO PŘIJETÍ VČETNĚ INTEGRACE	24
4.1 Legislativní rámec	24
4.2 Postupy při umísťování nezletilých do zařízení pro děti-cizince	25
4.3 Statistické údaje o nezletilých v zařízeních pro děti-cizince	27
4.4 Integrovaná opatření	28
4.4.1 Integrace žadatelů o azyl a azylantů	28
4.4.2 Integrace cizinců, kteří nejsou azylanty a ani o azyl nežádají	29
4.5 Dodržování postupů UNHCR	30
4.6 EURODAC, pašování/unášení dětí a spory o rodičovství	30
4.7 Finanční náklady na péči o nezletilé bez doprovodu	31
4.8 Ověřování věku	32
4.9 Sloučení rodiny	32
4.10 Zajišťování	33

5	NÁVRATY - POSTUP A RE-INTEGRACE	.34
5.1	Sloučení s rodinou v rámci EU	.36
5.2	Sloučení rodiny pro žadatele o azyl na základě Dublinského nařízení	.36
6	ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY: PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE A NOVÉ POZNATKY	.37
6.1	Úspěchy v péči o nezletilé bez doprovodu	.37
6.2	Hlavní problémy a výzvy do budoucna	.37
6.3	Příklady dobré praxe	.39
6.3.1	Zřízení specializovaného zařízení pro děti - cizince	.39
6.3.2	Projekt Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)	.39
	POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE	.40
	SEZNAM PŘÍLOH	.42
	Příloha č. 1 - Statistiky - nezletilí bez doprovodu	.43
	Příloha č. 2 - Statistiky - nezletilí žadatelé o azyl bez doprovodu	.45
	Příloha č. 3 - Statistiky - zajištění nezletilí bez doprovodu	.51
	INFORMACE O SOUBORNÉ ZPRÁVĚ EMN - SROVNÁVACÍ STUDIE	.52
	O NEZLETILÝCH BEZ DOPROVODU	

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
EMN	Evropská migrační síť (European Migration Network)
EHP	Evropský hospodářský prostor
EU	Evropská unie
EURODAC	evropská digitální databáze otisků prstů žadatelů o azyl (European Dactyloscopie)
ES	Evropská společenství
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration)
OPU	Organizace pro pomoc uprchlíkům
OSN	Organizace spojených národů
PČR	Policie České republiky
SUZ	Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees)

Shrnutí

Problematika nezletilých bez doprovodu prošla během uplynulých 10 let v ČR významnými proměnami, a to zejména díky práci Meziresortní pracovní skupiny a nestátních neziskových organizací pro řešení situace nezletilých cizinců bez doprovodu. Došlo k úpravě celého systému péče o tyto děti tak, aby byly zajištěny jejich specifické potřeby, zejména co se týče jejich výchovy, vzdělávání a integrace do společnosti ČR. Zvláště lze ocenit zřízení specializovaného systému Zařízení pro děti-cizince v roce 2004, které je tvořeno diagnostickým ústavem, dětským domovem, výchovným ústavem a školami soustředěnými do dvou areálů. V těchto institucích je dětem bez doprovodu poskytována cílená komplexní péče, včetně výchovy a vzdělávání se zaměřením na intenzivní výuku českého jazyka a s ohledem na kulturní a náboženská specifika těchto dětí.

Počty nezletilých bez doprovodu v ČR mají od konce 90. let 20. století klesající tendenci – z původních počtů několika stovek příchozích dětí ročně se od roku 2006 počty pohybují spíše v desítkách. Ve školním roce 2007/2008 bylo v diagnostickém ústavu pro nezletilé cizince přijato celkem 88 dětí, z čehož 70 % bylo starších 15 let. V roce 2008 požádalo o mezinárodní ochranu na území ČR celkem 36 nezletilých bez doprovodu zákonných zástupců. Děti nejčastěji přicházejí do tohoto specializovaného ústavu ze zajišťovacích zařízení pro cizince, velký počet přichází také přímo z ulice po zajištění ze strany policie. Statistická data v členění současně dle věku a pohlaví apod. nejsou v současné době z technických důvodů za ČR k dispozici, statistiky použité v této studii jsou tak většinou pouze v základním členění dle jedné charakteristiky. Zatímco počty nezletilých žadatelů o mezinárodní ochranu bez doprovodu jsou dobře statisticky sledovatelné, u počtů ostatních nezletilých cizinců bez doprovodu je situace obtížnější.

Ohledně institucionálního rámce této oblasti je důležité vyzdvihnout vytvoření koncepce zajišťující komplexní řešení této problematiky v roce 2002 – na jejím základě bylo dosaženo významných pokroků. Pro praktickou péči o tyto děti jsou důležité také metodiky a příručky zpracováváné jednotlivými organizacemi (ministerstvy, nevládními organizacemi), a to ať pro úředníky, policisty nebo samotné děti. Velmi je oceňována, a to jak zástupci státní správy, tak neziskovými organizacemi, vzájemná efektivní spolupráce na tomto poli, zejména v rámci specializované pracovní skupiny zřízené za tímto účelem. Neziskové organizace hrají důležitou roli především v oblasti sociálně-právního poradenství, v roli opatrovníků nezletilých, při organizaci jejich volnočasových aktivit, při jejich návratech do země původu a při monitorování problematiky nezletilých bez doprovodu.

Studie je členěna do celkem šesti kapitol a doplněna třemi přílohami se statistickými údaji. První kapitola seznamuje s účelem této studie a použitou metodologií. Druhá kapitola se zabývá důvody vstupu nezletilých cizinců bez doprovodu do ČR, zatímco třetí kapitola popisuje postupy při vstupu těchto dětí na území ČR. Ve čtvrté kapitole je popsána péče při pobytu na území včetně integračních opatření. Pátá kapitola se zabývá problematikou návratů dětí do země původu a možnostmi reintegrace. Poslední kapitolu tvoří závěrečné poznámky, zjištěné poznatky a dva příklady dobré praxe.

Co se týče důvodů vstupu nezletilců do ČR, kterými se zabývá druhá kapitola této studie, lze za nejčastější důvody příchodu označit hledání azylu a ekonomické důvody - tyto děti buď rodiče ztratily, nebo je na cestu vyslali přímo jejich rodiče, aby je ochránili před válečnými konflikty či pronásledováním, nebo proto, aby jejich děti v zahraničí pracovaly a usnadnily tak tíživou ekonomickou situaci rodiny. Důležitou se jeví v této souvislosti existence sociálních sítí v cílové zemi. Je nutné zdůraznit, že ČR není pro většinu těchto dětí cílovou zemí, ale spíše tranzitní.

Z informací uvedených v třetí kapitole zabývající se postupy při vstupu nezletilců do ČR a průběhem hraniční kontroly je nutné ocenit pozitivní změny, které přinesl vývoj v posledních letech – za nejdůležitější lze považovat umístování nezletilých bez doprovodu do nově zřízených specializovaných zařízení pro děti-cizince, která jim poskytují péči odpovídající jejich věku. Ze strany neziskových organizací je kritizována možnost umístovat nezletilé bez doprovodu starší 15 let do zařízení pro zajištění cizinců, a to zejména na bázi nesouladu s Úmluvou o právech dítěte či Směrnicí Rady 2003/9/ES stanovující minimální požadavky pro přijímání žadatelů o azyl. Nicméně jedná se o zcela ojedinělé případy, a to o osoby, o jejichž nezletilosti existují odůvodněné pochybnosti – takovéto zneužití institutu ochrany nezletilých ze strany dospělého již bylo v jednom případě v roce 2009 prokázáno. Jako zásadní se v této oblasti jeví zvyšování informovanosti policistů s cílem rozpoznání těchto dětí správně jako nezletilých bez doprovodu a zajištění vhodného zacházení s těmito dětmi. To by mělo být realizováno prostřednictvím připravované meziresortní metodiky k tomuto tématu.

Komplexní servis poskytovaný těmito zařízeními pro děti-cizince je třeba dále ocenit i v rámci přijímacích opatření vůči nezletilým bez doprovodu, jejichž popis je obsahem kapitoly čtvrté této studie. Co se týče jejich integrace, jsou vnímány určité mezery v současné právní úpravě této oblasti, a to zejména poměrně obtížné postavení cizinců po dosažení zletilosti s ohledem na možnost získání trvalého pobytu. Nicméně nezletilým bez doprovodu, kterým byl udělen azyl, je nově nabízen tzv. individuální plán integrace, který zohledňuje jejich potřeby s ohledem na integraci do společnosti ČR.

Z páté kapitoly zabývající se oblastí návratů a re-integrace je stěžejní zdůraznit fakt, že veškeré návraty nezletilců bez doprovodu jsou v ČR prováděny na základě dobrovolnosti. Pravidlem je, že nezletilí bez doprovodu nejsou vraceni do třetích států, pokud o to nezletilí sami nepožádají a pokud se současně neprokáže, že návrat je v jejich zájmu - tj. úroveň péče je na úrovni péče poskytované v ČR. Z tohoto důvodu neexistují v ČR žádné zvláštní státní mechanismy cílené na integraci v zemi návratu.

Za hlavní problémy nezletilých bez doprovodu v ČR lze v současnosti označit mizení těchto dětí ze zařízení pro ně určených, a to zejména v souvislosti s faktem, že se pravděpodobně velmi často stávají oběťmi obchodu s lidmi či jiného organizovaného zločinu - převaděčství, prostituce a další trestné činnosti. Dalšími problémy jsou nalezení vhodné formy legalizace pobytu pro zletilé cizince odcházející ze zařízení pro děti-cizince či efektivní nastavení následné péče.

Studie byla zpracována na základě analýzy dokumentů, právních norem a statistik (zprávy, příručky, sborníky apod.) a dále s využitím informací z konzultací s příslušnými odborníky zejména ze státní správy.

Rádi bychom poděkovali odborníkům státní správy za spolupráci na této studii, zejména za poskytnutí cenných informací z jejich každodenní praxe. Jmenovitě zejména paní Ivaně Kudry a Andree Celé z Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR, paní Veronice Andrtové z odboru rodiny a dávkových systémů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a paní Zuzaně Vučkové ze Zařízení pro děti-cizince.

1 ÚVOD: ÚČEL STUDIE A POUŽITÁ METODOLOGIE

Obecným cílem této studie je napomoci rozvíjení politik podporujících bezpečná opatření cílená na přijetí nezletilých bez doprovodu, a to buď v hostitelském členském státě EU nebo v návratových státech pro tyto nezletilé. V souladu s cíli Evropské migrační sítě (European Migration Network) by tato studie měla vyplnit mezeru ve znalostech o této politice cílené na nezletilé bez doprovodu v EU. Měla by poskytnout návrhy na možná zlepšení přijímacích mechanismů v členských státech EU a trvalých návratů těchto nezletilců do zemí původu.

1.1 Cíle studie

Konkrétními cíli této studie, které jsou společné všem národním zprávám pro jednotlivé státy účastnící se této studie, je poskytnout informace o:

1. počtech nezletilých bez doprovodu přijatých členskými státy EU;
2. opatření pro bezpečné přijetí (nastavení politik a postupy) v členských státech EU, včetně informace o způsobu hodnocení úspěchů, nákladů a získaných zkušenostech.

Jako cíl specifický pro Českou republiku jsme si stanovili identifikaci nejpalčivějších problémů v této oblasti v ČR.

Předpokládá se, že této studie se zúčastní všechna národní kontaktní místa Evropské migrační sítě. Národní zprávy by měly být pokud možno vytvářeny ve spolupráci s členy jejich národní sítě.

Po zpracování a předložení všech národních zpráv bude vytvořena souborná zpráva, jejímž účelem je – mimo jiné – přiměřeně a přesně reflektovat klíčové poznatky jednotlivých národních studií například prostřednictvím srovnání či zdůraznění odlišností, a upozornit na nejdůležitější aspekty těchto závěrů ve vztahu k aktuálnímu vývoji politik v rámci EU.

1.2 Použité zdroje a statistiky

Využity byly vždy pokud možno nejaktuálnější dostupné údaje, dle zadání pro období let 2002 - 2008. Dostupné jsou v současné době pouze celkové počty nezletilých bez doprovodu, jak byly shromážděny pro studii Mezinárodní organizace

pro migraci ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí a ve spolupráci se Zařízením pro děti-cizince - tato data jsou obsažena v příloze č. 1, dále statistiky nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců z každoročně zpracovávaných zpráv o migraci Ministerstva vnitra - ty jsou v příloze č. 2 a dále statistiky o zajištěných nezletilých bez doprovodu poskytnuté Ředitelstvím služby cizinecké policie – ty jsou uvedeny v příloze č. 3. Statistiky v příloze č. 1 jsou k dispozici pouze pro léta 2004-2008, což je dáno faktem, že Zařízení začalo plně fungovat až v průběhu roku 2004. Data v příloze č. 2 jsou pro požadované období let 2002-2008, nejsou ovšem pro všechny tyto roky v tak detailním členění, jak je požadováno – například v některých letech chybí podrobnější současné členění dle věku, pohlaví a státní příslušnosti. Sledována je státní příslušnost, věk, pohlaví, měsíc podání žádosti o azyl a místo vstupu do azylového řízení. Statistiky v příloze č. 3 jsou pro léta 2002 – 2008, doplněná údaji o prvním čtvrtletí roku 2009. Jsou v členění dle státní příslušnosti a pohlaví.

Současně je třeba zdůraznit, že jak je níže v textu dále upřesněno, jedná se o statistiky počtu nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu, neboť jiné důvody vstupu a pobytu těchto nezletilých na území ČR jsou obtížněji sledovatelné – některé údaje, jako například počty nezletilých bez doprovodu umístěných do zařízení pro děti-cizince, jsou uvedeny v textu kapitoly 4 o pobytu na území.

Informace pro předkládanou studii byly čerpány zejména v rámci příslušných odborných útvarů Ministerstva vnitra ČR, u Služby cizinecké policie PČR, u IOM Česká republika a v nestátních neziskových organizacích – Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro uprchlíky a dalších. Dále bylo využito také dostupných novinových článků, informací zveřejněných na internetu a publikací zabývajících se tímto tématem. Podrobný výčet použitých materiálů je uveden na konci studie v části Použitá literatura a další zdroje.

1.3 Definice cílové skupiny

Pro účely této studie a s odkazem na článek 2, písm. (f) Směrnice Rady 2001/55/ES budeme označením **nezletilý bez doprovodu** rozumět *státního příslušníka třetího státu či osobu bez státní příslušnosti mladší osmnácti let, která přicestuje na území členských států bez doprovodu dospělé osoby, která za ně zodpovídá, a to ať ze zákona nebo podle zvyků, a to po tak dlouhou dobu, dokud není pravomocně převzata do péče takovéto osoby; toto označení se vztahuje také na osoby, kterou zůstanou bez doprovodu poté, co vstoupily na území členských států.*

Tato definice tak nezahrnuje ty nezletilé bez doprovodu, kteří jsou občany členských států EU.

Pokud jde o právní řád ČR, definice tohoto termínu se nachází pouze v zákoně o azylu,¹ a to v § 2, odst. 11: *Nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí osoba mladší 18 let, která přicestuje na území bez doprovodu zletilé osoby odpovídající za ni podle*

¹ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

právního řádu platného na území státu, jehož občanství osoba mladší 18 let má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, na území státu jejího posledního bydliště, a to po takovou dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takovéto osoby; nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí i osoba mladší 18 let, která byla ponechána bez doprovodu poté, co přicestovala na území. Tato definice tak zahrnuje pouze nezletilé žadatele o azyl. Pokud jde o skupinu ostatních nezletilých cizinců, kteří o azyl nepožádali, ta přesně definována není.² Cizinecký zákon³ hovoří v této souvislosti pouze o dětech do 15 let, děti nad 15 let jsou již právně způsobilé. Nicméně pro účely postupů orgánů sociálně-právní ochrany, ve smyslu zákona o sociálně-právní ochraně dětí⁴ a v souladu s Úmluvou o právech dítěte se nezletilým cizincem bez doprovodu rozumí obecně cizinec mladší 18 let odloučený od svých rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu.

1.4 Metodologie

Ohledně metodologie použité při zpracování této zprávy lze za nejdůležitější metodu této práce označit analýzu dokumentů, právních norem a statistik. Primární výzkum není účelem Evropské migrační sítě. Těžiště zkoumání spočívalo především v analýze odborné literatury zabývající se problematikou nezletilých bez doprovodu, zpráv neziskových organizací o situaci v této oblasti, jejich příruček a zpráv z realizovaných projektů, výročních zpráv, statistických brožur z oblasti migrace a sborníku příspěvků ke konferenci k tomuto tématu. Cenným přínosem byla i diplomová práce zpracovaná na toto téma.

Vzhledem k celkovým počtům osob cílové skupiny - v současnosti pouze několik desítek osob ročně - se systematicky tomuto tématu na úrovni vytváření politik věnuje jediná koncepce z roku 2002, která nebyla od té doby vzhledem ke klesajícímu trendu v počtech těchto dětí aktualizována. To je dáno také komplexností tématu a širší spektra aktérů - problematika je řešena zejména Ministerstvem vnitra, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem spravedlnosti. Nezastupitelná je úloha neziskových organizací v této oblasti. Jako velmi cenný pro praktickou rovinu péče lze označit v současnosti připravovaný dokument *Meziresortní metodika k obchodu s dětmi*, která se detailně zabývá analýzou tohoto problému a navrhuje vhodné postupy jednotlivých orgánů veřejné správy při kontaktu s těmito dětmi.

Kromě této nově připravované Metodiky není k dispozici žádná oficiální, veřejnou správou garantovaná systematická zpráva o vývoji v této oblasti, nicméně dostupných je několik velmi podrobných a kvalitně zpracovaných zpráv neziskových organizací, či mezinárodních organizací, a to zejména Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM Praha) a Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU). Významným zdrojem informací byl také sborník z mezinárodní konference uspořádané v roce 2002 IOM Praha za podpory Ministerstva vnitra ČR. Řada konkrétních informací byla získána od příslušných odborných útvarů Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí.

² Kopuleťá, Nováková

³ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů

⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

1.5 Hlavní problémy studie a rozsah zveřejnění

Za hlavní problém při zpracování této studie lze označit velké množství aktérů angažujících se v této oblasti, a to zejména v rámci státní správy. Tato šíře je dána komplexností této problematiky, která zasahuje do agendy řady ministerstev. Jistým nedostatkem byl i fakt, že z hlediska informací dostupných ze zpráv, sborníků a příruček není téma dostatečně systematicky časově pokryté. V rozmezí let 2002-2005 se uskutečnily v systému péče o tyto děti některé zásadní změny, a to zejména díky zřízení systému specializovaných zařízení pro děti-cizince.

Studie může být zveřejněna v plném rozsahu, veškeré údaje a statistiky uvedené v této studii jsou veřejné a mohou být poskytnuty všem zájemcům.

1.6 Přínosy studie a její využitelnost

Hlavní přínos studie spočívá v tom, že poskytuje stručné, aktuální, přehledně členěné a komplexní informace o tomto tématu, a to včetně statistických údajů o počtech a struktuře nezletilých bez doprovodu v ČR. Jako informační zdroje pro její zpracování byly využity jak oficiální statistiky a zprávy, tak publikace a brožury neziskových organizací.

V rámci České republiky by tato studie mohla poskytnout cenné informace zejména tvůrcům politik na úrovni středního managementu – studie poskytuje všeobecný náhled do této problematiky, mapuje aktuální situaci a problémy. Díky komplexnímu přístupu k této problematice může tato studie být přínosná dále i pro akademickou sféru, pro studenty a pracovníky neziskových organizací apod.

2 DŮVODY VSTUPU DO ČESKÉ REPUBLIKY

Existuje mnoho různých důvodů, proč nezletilí bez doprovodu vstupují a pobývají na území ČR samostatně. Například jdou napřed, aby se jako první z rodiny pokusili získat azyl, nebo naopak následují svoje rodiče, kteří již nelegálně v ČR či v jiném cílovém státě žijí.⁵ Mezi nejčastější důvody tak patří: nedostatek ochrany ze strany státu, rozpad rodiny, strach vyvolaný válečným konfliktem nebo chudoba. Nezletilí často přicházejí ze zemí, kde zuří válečný konflikt, kde jsou či mohou být ohroženi pronásledováním, či ze zemí, odkud je vyhnala bída a neveselé vyhlídky do budoucna. Tyto děti buď rodiče ztratily, nebo byly přímo rodiči na cestu vyslány. Rodiče tak učinili zpravidla proto, aby je ochránili před válečným konfliktem či pronásledováním, nebo proto, aby jejich děti v zahraničí pracovaly a usnadnily tak tíživou ekonomickou situaci rodiny.⁶

Některé výzkumy dokonce uvádějí ekonomickou motivaci jako nejčastější⁷ - za hlavní faktor určující podobu migračního toku nezletilců považují existenci sociálních sítí v cílové zemi. Tvrdí, že v mnoha případech nejde o uprchlíky definované Ženevskou konvencí, ale o situace, kdy samotní rodiče posílají děti do ČR za účelem výdělků peněz. Důležitou roli v příchodu nezletilců také hrají ilegální organizace specializující se na pašování osob do země a na vystavování falešných dokladů.

Jako konkrétní příklad tohoto problému je možné uvést například sezónní nárůst počtu dětí přicházejících do ČR z Rumunska, Bulharska a Slovenska za účelem prostituce, a to především v letních měsících po čas školních prázdnin. Bulharský organizovaný zločin projevující se zejména na území hlavního města Prahy prostitucí a další trestnou činností související s obchodováním s lidmi byl v minulých letech výrazným fenoménem.

V letech 2006 a 2007 byli zaznamenány případy dětí, odložených matkami-cizinkami po porodu k adopci. Jednalo se o 9 ukrajinských dětí, které byly v roce 2007 přijaty do řízení o mezinárodní ochranu.

Často trvá i několik měsíců či dokonce let než se tyto děti rozhodou vyprávět celý svůj příběh a objasnit tak důvody příchodu do ČR. Někdy se tyto důvody vůbec nezjistí, např. když tyto děti beze stopy zmizí.

5 Úvodní slovo ředitelky IOM Praha, PaedDr. Lucie Sládkové, In: Sborník přednášek k mezinárodnímu odbornému semináři v Praze, 2.-3.12.2002: Současná situace a bezpečnostní aspekty migrace nezletilých bez doprovodu: výměna informací, znalostí a zkušeností

6 Kopuleťá, Nováková

7 Lásková

Naprostá většina nezletilých bez doprovodu v ČR žádá o udělení azylu, jiné důvody vstupu a pobytu nezletilých jsou méně časté – jedná se o případy dětí, které v ČR sice rodiče mají, ale ti se o ně nemohou nebo nechtějí z různých důvodů starat.⁸

Je vhodné v této souvislosti zdůraznit, že ČR stále ještě není pro většinu nezletilých cizinců bez doprovodu cílovou zemí.⁹ Většina z nich se po určité době pobytu v ČR snaží odejít za svými komunitami a příbuznými dále převážně do jiných zemí EU. V letech 1998-2002 jich takto odešlo cca 75 %, část z nich se po nějaké době vrátila zpět, někteří se pokusili odejít opakovaně se stejným cílem. I dnes, kdy je ČR členským státem EU, představuje ČR pro velkou část těchto dětí pouze přestupní stanici, kde se ocitly spíše náhodou na své cestě do Německa, Velké Británie či jiné země. Mnozí pokračují v cestě do dalších zemí za svými příbuznými, známými, za svou etnickou komunitou, jiní za vidinou výdělku. Někteří se rozhodli v ČR zůstat a žít zde a případně pracovat ilegálně. Kolik nezletilých bez doprovodu se tak ve skutečnosti v současné době v ČR nachází, nelze přesně určit.¹⁰

Celkově mají jak počty nezletilých bez doprovodu, tak nezletilých žadatelů o azyl v ČR klesající tendenci. Počty nezletilých žadatelů o azyl se od konce 90. let snižují, v letech 1999-2001 se pohybovaly v rozmezí 200-300 osob ročně, v posledních letech od roku 2006 v řádu několika desítek evidovaných ročně (cca 30-100 osob), a to s výjimkou roku 2003, kdy počet mírně narostl. Tento nárůst byl vysvětlován blížícím se vstupem ČR do EU v květnu 2004. Celkem bylo za rok 2008 jako nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců evidováno v ČR 36, z toho bylo 28 mužského pohlaví a 8 ženského. V roce 2007 to bylo 55 nezletilých, v roce 2006 počet činil celkem 92 osob.

Mezi nejpočetnější skupiny nezletilých cizinců bez doprovodu v ČR dlouhodobě patří děti z Číny, Vietnamu, Indie, Ukrajiny, Ruska (Čečenska), Mongolska, dále také z Ghany, Konga, Slovenska, Turecka, Iráku, Gruzie, Arménie, z ostatních zemí se jedná spíše o jednotlivé případy. V posledních letech se mezi žadateli o azyl nejčetnější skupinou stávají nezletilí kurdské národnosti z Turecka - v roce 2008 to bylo 23 žadatelů o azyl, v roce 2007 pak 17. V ČR se zatím ve větší míře neprojevuje trend, kdy jsou nezletilí jako žadatelé o azyl vysíláni do Evropy za účelem jejich využití k následnému sloučení rodiny do Evropy. Důvodem příchodu je často změna politické situace v zemi původu (Kongo, Gruzie). V roce 2008 se opět potvrdila dlouhodobá tendence, že do ČR přicházejí bez doprovodu převážně nezletilí chlapci starší 15 let (cca 2/3 příchozích).

Nezletilé děti bez doprovodu z jiných členských států EU přicházejí zejména ze Slovenska, Rumunska a Bulharska a motivem jejich pobytu na území ČR je většinou provozování trestné činnosti.

8 V poslední době lze předpokládat, že především mezi státními příslušníky Vietnamu existuje i skupina nezletilých bez doprovodu, kteří pobývají v ČR bez rodičů či jiného zákonného zástupce, a to za účelem práce. Tyto děti se zdržují v rámci své komunity a některé z nich nechodí do školy.

9 Novák in Současná situace a bezpečnostní aspekty migrace nezletilých bez doprovodu: výměna informací, znalostí a zkušeností. Sborník.; Kopuleťá, Nováková

10 Novák in Současná situace a bezpečnostní aspekty migrace nezletilých bez doprovodu: výměna informací, znalostí a zkušeností. Sborník.; Kopuleťá, Nováková

3 POSTUP PŘI VSTUPU NA ÚZEMÍ VČETNĚ HRANIČNÍ KONTROLY

3.1 Legislativní rámec

V obecné rovině upravuje podmínky vstupu cizince na území ČR, jeho pobytu na tomto území a vycestování z něj **zákon o pobytu cizinců na území České republiky**¹¹ (cizinecký zákon). Podmínky pro cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o ochranu formou azylu na území ČR, jsou upraveny v **zákonu o azylu**.¹² Tyto zákony stanovují obecný postup vstupu na území pro cizince, který platí i pro nezletilé bez doprovodu.

Cizinci bez ohledu na věk jsou oprávněni vstoupit na území ČR přes hraniční přechod v místě a čase určeném k provádění hraniční kontroly a jsou povinni podrobit se hraniční kontrole.¹³ Současně musí mít všichni cizinci – kromě zákonem stanovených výjimek – povolení k pobytu ve formě víza. Pokud na území ČR vstoupí jiným způsobem, jedná se o porušení zákona, cizincům bez víza může být odepřen vstup na území. Pokud však cizinec učiní na hraničním přechodu prohlášení o úmyslu požádat o azyl, může mu na základě zákona o azylu policie udělit vstupní vízum opravňující k pobytu na území za účelem azylového řízení. Vstupní vízum podle zákona o azylu je dále uděleno cizinci, jenž učinil prohlášení o azylu v přijímacím středisku, v zařízení pro zajištění cizinců anebo Ministerstvu vnitra ve zdravotnickém zařízení v průběhu hospitalizace nebo ve vězení.

3.2 Nezletilí žadatelé o azyl

Nezletilým žadatelům o azyl je na základě § 73 odst. 7 vždy uděleno vstupní vízum opravňující k pobytu na území za účelem azylového řízení.¹⁴ S výjimkou žadatelů, kteří požádali o azyl v zařízení pro zajištění cizinců, má v obecné rovině každý žadatel povinnost projít přijímacím střediskem a setrvat zde po určitou zákonem stanovenou dobu. Na nezletilé bez doprovodu umístěné z rozhodnutí soudu v zařízení pro děti-cizince se tato povinnost ovšem nevztahuje. Pokud je nezletilý z rozhodnutí soudu

11 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky ve znění pozdějších předpisů

12 Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

13 Po vstupu ČR do schengenského prostoru se hraniční kontroly provádějí pouze na mezinárodních letištích ČR, které jsou v ČR jedinou vnější hranicí EU.

14 Nezletilým bez doprovodu a dalším zranitelným skupinám osob je toto vízum udělováno vždy, zatímco dospělým žadatelům vždy nutně uděleno být nemusí.

umístěn do tohoto zařízení a doposud neučinil prohlášení o úmyslu požádat o azyl, může písemné prohlášení zaslat na Ministerstvo vnitra – příslušný pracovník pak nezletilého navštíví a sepiše s ním žádost o azyl.¹⁵

Z dlouhodobých statistik Ministerstva vnitra vyplývá, že nezletilí bez doprovodu nejčastěji žádají o udělení azylu v zařízeních pro zajištění cizinců a v přijímacích střediscích. Případy, kdy nezletilý požádal o azyl na hraničním přechodu, byly ojedinělé.¹⁶ Nicméně například v roce 2008 díky vlně příchodu větší skupiny Turků do ČR došlo k velmi významnému nárůstu žádostí u nezletilých bez doprovodu z přijímacího střediska¹⁷ na letišti Praha – Ruzyně, vstupy přes přijímací středisko na letišti tak tvořily polovinu všech vstupů nezletilých žadatelů v tomto roce.

Jelikož osoba bez doprovodu vzhledem k věku není právně samostatná a není tedy způsobilá jednat sama za sebe, je jí při podání žádosti o azyl co nejdříve, nejpozději však do 24 hodin, přidělen dle zákona o azylu opatrovník pro správní řízení. Doba trvání opatrovnictví je ve většině případů omezena na právní úkon, a to na podání žádosti o azyl.

Jestliže žádost o udělení azylu podá nezletilá osoba bez doprovodu, zákon o azylu stanoví, že Ministerstvo vnitra tuto skutečnost oznámí místně příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností,¹⁸ který zajistí ve spolupráci s příslušným obecním úřadem přijetí nezbytných opatření k ochraně nezletilého a který dále podá soudu návrh, na jehož základě soud rozhodne o umístění dítěte do zařízení pro děti – cizince. Tento postup se uplatňuje samozřejmě pouze v případě, kdy se jedná o dítě bez vazby na vhodnou zletilou fyzickou osobu příbuznou nebo dítěti blízkou, které by přednostně mohlo být svěřeno. Nezletilá osoba bez doprovodu se po ukončení úkonů v přijímacím středisku umísťuje do školského zařízení pro výkon ústavní výchovy (součástí systému zařízení pro děti-cizince) nebo do péče osoby označené v rozhodnutí soudu.

Další možností, jak může nezletilec legálně pobývat na území České republiky, je doplňková ochrana, která je v obecné rovině udělena cizinci, brání-li jeho vycestování z České republiky překážka na jeho vůli nezávislá, a cizinci, jehož vycestování není možné. V případě, že je nezletilci žádost o udělení azylu zamítnuta, musí být prozkoumáno, zda mu nemá být poskytnuta tato doplňková ochrana. Pokud Ministerstvo vnitra rozhodne o udělení této ochrany, je nezletilci vydán průkaz oprávnění k pobytu osoby požívající doplňkové ochrany. To znamená, že je oprávněn pobývat na území ČR do doby, než pomine důvod, pro který byla doplňková ochrana udělena. Nezletilci, kterému byla udělena doplňková ochrana, může policie udělit na jeho žádost povolení k dlouhodobému pobytu za podmínky, že pobyt cizince

15 Kopuleťá, Nováková

16 Po vstupu ČR do schengenského prostoru byly s výjimkou mezinárodních letišť zrušeny kontroly na pozemních hraničních přechodech.

17 Kromě přijímacího střediska na letišti Praha – Ruzyně je v ČR ještě jedno přijímací středisko, ve Vyšních Lhotách.

18 V ČR existuje dvoustupňový systém územní veřejné správy – ČR se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky. Uplatňován je tzv. spojený model veřejné správy - obce a kraje vykonávají vedle samostatných působností také státní správu v přenesené působnosti. Obce se od sebe liší rozsahem výkonu státní správy, vedle obcí se základním rozsahem přenesené působnosti (všechny obce v ČR – celkem 6244) rozlišujeme ještě obce s pověřeným obecním úřadem (388 obcí) a obce s rozšířenou působností (205 obcí). To jsou obce, u nichž vedle základního rozsahu přenesené působnosti existuje ještě výkon části přenesené působnosti pro obce patřící do jejich správního obvodu.

na území bude delší než 1 rok a trvají-li důvody, pro které byla ochrana poskytnuta. Důvody ochrany zahrnují ze zákona o azylu i případy, kdy v zemi původu nebo v třetí zemi ochotné přijmout nezletilou osobu bez doprovodu, není po jejím příchodu k dispozici přiměřené přijetí a péče podle potřeby jejího věku a stupně samostatnosti.

Azyl může být udělen z důvodů, které jsou stanoveny v § 12 zákona o azylu a dále ve zvláštních případech - jedná se o případy hodné zvláštního zřetele z humanitárních důvodů - § 14.

V přijímacím středisku musí žadatel o azyl podstoupit vstupní proceduru – cizineckou policií je provedena identifikace, dojde k zahájení azylového řízení a je provedena zdravotní prohlídka. V případě nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu je žádost o udělení azylu rozšířena o dotazník, ve kterém jsou zjišťovány informace o rodičích či jiných příbuzných dítěte. Řízení je vedeno v mateřském jazyce žadatele, v jiném jazyce, kterému žadatel rozumí, jen za jeho výslovného souhlasu. Tlumočení je hrazeno Ministerstvem vnitra, nutná je přítomnost opatrovníka. Ministerstvo o žádosti rozhodne podle zákona do 90 dnů ode dne zahájení řízení. Pokud nelze vzhledem k povaze věci rozhodnout v této lhůtě, může být prodloužena. V praxi trvá řízení zpravidla déle než 90 dnů. V rámci tzv. zkráceného řízení může v případech zjevně neodůvodněné žádosti ministerstvo tuto žádost zamítnout. V případě nezletilých žadatelů bez doprovodu však žádost jako zjevně bezdůvodnou zamítnout nelze - § 16 (4).

V případě, že je cizinec zajištěn, je oprávněn učinit prohlášení o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu, a to do 7 dnů ode dne, kdy byl o této možnosti informován. Podání této žádosti však není důvodem pro ukončení zajištění. Maximální doba zajištění je u dospělých 180 dnů, u nezletilých bez doprovodu 90 dnů. Cizinec může být zajištěn ze dvou důvodů – buď za účelem správního vyhoštění (§ 124 cizineckého zákona) nebo za účelem předání podle mezinárodní smlouvy (§ 129 cizineckého zákona). Policie je podle zákona oprávněna zajistit rovněž mladistvého cizince bez doprovodu staršího 15 let, tito jsou umísťováni odděleně od zletilých cizinců. Jedná se o ojedinělé případy, kdy je odůvodněné podezření o skutečné nezletilosti cizince. Pokud se policii nepodaří najít rodiče nezletilého cizince či jiné příbuzné, nesmí nezletilého do 18 let z ČR deportovat.

Počet žadatelů o mezinárodní ochranu na I. instanci z řad mladistvých a nezletilých bez doprovodu byl k 1.7.2008 celkem 42, k 30.9.2008 pak 5 osob. Za třetí čtvrtletí roku 2008 byl počet nových žádostí 35, azyl byl udělen 12 osobám, neudělen 9 osobám, řízení bylo zastaveno u 41 osob, žádost shledána nepřipustnou u 11 případů, doplňková ochrana udělena 1 osobě.

3.3 Nezletilí, kteří nepožádali o mezinárodní ochranu

Jedná se děti-cizince, které buď v ČR žily společně s rodiči, ale o které se v současnosti rodiče nemohou či nechťejí starat, či které policie zadržela na ulici – například při běžné kontrole dokladů či při páchání trestné činnosti nebo přestupku, apod.

Přestože cizinecký zákon neobsahuje výslovné ustanovení o umísťování nezletilých cizinců bez doprovodu, kteří nepožádali o azyl, v praxi jsou i tito cizinci po propuštění z těchto detenčních zařízení umísťováni do zařízení pro děti-cizince. Obdobně je tomu i u nezletilých bez doprovodu, kteří na území ČR pobývají např. na základě turistického víza a jsou zadrženi policií.

3.4 *Institucionální rámec*

Institucí, která je specificky určena pro péči o nezletilé cizince bez doprovodu, je **Zařízení pro děti-cizince**.¹⁹ Zařízení je příspěvkovou organizací s právní subjektivitou, má působnost pro celou ČR a patří do gesce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Fungování tohoto Zařízení a zařízení,²⁰ z nichž se skládá, je upraveno zejména zákonem o ústavní výchově²¹ a prováděcí vyhláškou č. 334/2004, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

Z hlediska koncepčního zastřešení problematiky na úrovni vytváření a realizace politik má zásadní význam koncepce péče o nezletilce bez doprovodu schválená usnesením vlády č. 395 ze dne 17. dubna 2002 *o Koncepti umísťování, vzdělávání a výchovy dětí s jazykovou bariérou, včetně nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu, v zařízeních ústavní výchovy, z které jasně vyplývá, že problematiku nezletilců bez doprovodu lze řešit pouze spoluprací širokého spektra aktérů. Tato spolupráce je realizována především v rámci Meziresortní pracovní skupiny s nevládními organizacemi pro řešení situace nezletilých cizinců na území ČR*,²² která se zabývá aktuálními problémy v této oblasti a navrhuje jejich efektivní řešení. Hraje tak zásadní roli v oblasti koordinace aktivit, řešení aktuálních problémů a formulování účinných praktických postupů. Tato tzv. expertní komise se schází pravidelně přímo v Zařízení pro děti-cizince.

Koncepce ukládá jednotlivým ministerstvům plnit úkoly ve vztahu k nezletilým bez doprovodu v rámci svých gescí, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy je tak například uloženo od září 2002 průběžně odborně připravovat pracovníky pro práci s dětmi - cizinci.

Významná je v této souvislosti aktuálně zpracovávaná *Meziresortní metodika k obchodu s dětmi*, a dále interní předpis Ministerstva práce a sociálních věcí *Metodické doporučení k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování*

19 V textu dále uvádíme Zařízení pro děti-cizince, jedná-li se o zastřešující organizaci s právní subjektivitou. Je-li uvedeno zařízení pro děti-cizince, je myšleno jednotlivé zařízení, které je součástí Zařízení pro děti-cizince.

20 Součástí Zařízení pro děti-cizince dle zápisu ve Školském rejstříku: Diagnostický ústav, Dětský domov se školou, Výchovný ústav, Středisko výchovné péče, Základní škola, Praktická škola a Školní jídelna.

21 Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

22 Zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra (Odbor azylové a migrační politiky, Správa uprchlických zařízení, Cizinecká policie a další útvary policie, Odbor bezpečnostní politiky, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, Služba kriminální policie a vyšetřování), Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva spravedlnosti, Poradny pro uprchlíky, Organizace pro pomoc uprchlíkům, IOM, UNHCR.

sociálně-právní ochrany nezletilým cizincům bez doprovodu. Oblast nezletilých bez doprovodu je také součástí *Koncepce rodinné politiky* či *Národního plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí*, důležitý je i *Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi*, který ale nemá opatření cílená specificky na děti.

Co se týče obecného institucionálního zajištění problematiky nezletilých bez doprovodu, mezi aktéry podílející se na aktivitách v této oblasti patří:²³

- *Ministerstvo vnitra* – odbor azylové a migrační politiky, odbor prevence kriminality, odbor bezpečnostní politiky, Správa uprchlických zařízení,
 - řízení o udělení mezinárodní ochrany (azylu/doplňkové ochrany), ustanovuje opatrovníka pro správní řízení o azylu, podává podnět na ustanovení opatrovníka pro pobyt
- *Policie ČR* – pořádková, kriminální a cizinecká policie, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu
 - identifikace, udělení víz, zajišťování, apod.
- *Ministerstvo práce a sociálních věcí* - oddělení sociálně právní ochrany dětí, a *obecní úřady obcí s rozšířenou působností*
 - orgány sociálně právní ochrany dětí obecních úřadů plní funkci opatrovníků: dohled a zastupování nezletilce s cílem, aby rozhodnutí o nezletilci byla pro jeho dobro a v jeho zájmu
 - zajišťuje, aby se dítěti dostalo náležité ochrany a ubytování
- *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*
 - zřizuje zařízení pro děti-cizince
- *Ministerstvo spravedlnosti a místně příslušné soudy*
 - krajské soudy a Nejvyšší správní soud: rozhodování o žalobách proti Ministerstvu vnitra, kasační stížnosti
- *Ministerstvo zahraničních věcí*
 - kontakty na zastupitelské úřady
- *Ministerstvo zdravotnictví*
 - právní rámec zdravotní péče a pojištění
- *Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí*
 - napomáhá pátrání po rodinných příslušnících
- *Nestátní neziskové organizace* – Poradna pro uprchlíky, Organizace pro pomoc uprchlíkům, La Strada
- *Mezinárodní organizace* - IOM Praha, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), Mezinárodní Červený kříž.

23 Lásková

Významnou měrou se na péči o nezletilé bez doprovodu podílejí neziskové organizace – jedná se zejména o činnost Organizace pro pomoc uprchlíkům a Poradny pro uprchlíky v oblasti výkonu role opatrovníka či poskytování sociálně-právního poradenství a organizace volnočasových aktivit dětí. Co se týče zajištění návratů do země původu, nezastupitelná je úloha Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) Praha. Neziskové organizace také získávají finanční zdroje na individuální potřeby nezletilých a na prevenci proti obchodování s lidmi vzhledem k nezletilcům – vysvětlují jim pozitivní stránky pobytu v zařízení pro děti-cizince, a to zejména za účelem prevence útěků dětí z těchto zařízení.

3.5 Vzdělávání pracovníků

Koncepce péče o nezletilce bez doprovodu ukládá Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy průběžně odborně připravovat pracovníky pro práci s dětmi – cizinci. Vybraní pracovníci útvarů Ministerstva vnitra, kteří přicházejí do kontaktu s dětmi bez doprovodu, prošli testy a speciálním školením k této problematice. Jako zásadní se v této souvislosti ukazuje vzdělávání policistů – je třeba zajistit, aby policisté nezletilé bez doprovodu rozpoznali a zacházeli s nimi odpovídajícím způsobem. V tomto ohledu by měla zvýšení jejich informovanosti zajistit připravovaná *Meziresortní metodika k obchodu s dětmi*.

Řadu školení pro své pracovníky působící v této oblasti také organizuje Zařízení pro děti-cizince a nestátní neziskové organizace, a to zejména prostřednictvím projektů financovaných z příslušných fondů EU na podporu této oblasti. Uvést lze například vzdělávací programy Organizace pro pomoc uprchlíkům či program IOM Praha cílený na trénink odborných pracovníků v oblasti komerčního sexuálního zneužívání dětí.

3.6 Náklady na péči při vstupu

Informace o finančních nákladech péče specificky za nezletilé bez doprovodu při vstupu na území ČR nejsou dostupné.

4 POBYT NA ÚZEMÍ – OPATŘENÍ PRO PŘIJETÍ VČETNĚ INTEGRACE

4.1 Legislativní rámec

Z hlediska legislativního rámce je postavení nezletilých bez doprovodu upraveno – kromě výše zmíněného cizineckého zákona a zákona o azylu – **zákonem o sociálně-právní ochraně dětí**,²⁴ **zákonem o rodině**²⁵ a **zákonem o ústavní výchově**.²⁶

Jedním z nejdůležitějších institutů ochrany nezletilých bez doprovodu je ustanovení opatrovníka, jehož úkolem je dbát na zajištění nejlepších zájmů dítěte.²⁷ Výše uvedené zákony v této souvislosti rozeznávají několik typů opatrovnictví:

- *Opatrovník pro pobyt*
 - jmenuje soud, přednostně fyzická zletilá osoba příbuzná nezletilci, v praxi většinou odbor sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu dle místní příslušnosti (dle místa, kde se nezletilec nachází), nejširší rozsah opatrovnictví, chrání práva a právem chráněné zájmy nezletilého po celou dobu pobytu v ČR do věku 18 let
- *Opatrovník pro řízení o udělení mezinárodní ochrany*
 - jmenuje Ministerstvo vnitra ČR na přechodnou dobu, než je soudem jmenován opatrovník pro pobyt, většinou se jedná o pracovníka nevládní organizace
- *Opatrovník pro zajištění (pro správní řízení o vyhoštění)*
 - jmenuje Policie ČR pro nezletilé umístěné do zařízení pro zajištění cizinců, většinou pracovník nevládní organizace

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí stanoví v obecné rovině povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany vůči nezletilým osobám, u kterých by mohla být ohrožena práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu. Tento zákon mluví o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V těchto zařízeních se dle zákona poskytuje pomoc dítěti po dobu, než rozhodne soud o návrhu obecního úřadu obce s rozšířenou působností na nařízení předběžného opatření.

24 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

25 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

26 Zákon č. 109/2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

27 Lásková

Nezbytná opatření, která by měl orgán sociálně-právní ochrany dětí podle § 37 zákona o sociálně-právní ochraně dětí realizovat, jsou:

- podání návrhu na nařízení předběžného opatření,
- podání návrhu na ustanovení poručníka nebo opatrovníka dětí,
- podání návrhu na ústavní výchovu podle zákona o rodině,
- zprostředkování umístění dítěte v azylovém zařízení podle zákona o azylu.

Zákonem o sociálně-právní ochraně dětí je též ustanovena oznamovací povinnost státních orgánů, pověřených osob, škol, zdravotnických a jiných zařízení vůči orgánu sociálně-právní ochrany dětí v případě, který popisuje § 6 zákona.²⁸ V případě nezletilců bez doprovodu je tak orgán, který přijde s takovým dítětem do kontaktu jako první, povinen oznámit tuto skutečnost místně příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí. Ten bezodkladně podá návrh na vydání předběžného opatření a v návrhu označí jako subjekt, kterému má být nezletilec předán, příslušné školské zařízení, jímž je v současné době specializovaný diagnostický ústav Domov pro děti-cizince. Pokud se nevykytnou nějaké závažnější problémy, vše by mělo proběhnout během 24 hodin. Orgán sociálně-právní ochrany dětí zároveň zajistí podání návrhu na ustanovení opatrovníka, kterým se většinou stává právě tento orgán. Dále kontaktuje zastupitelský úřad státu, jehož je nezletilec občanem (jen v případě, že nezletilec nepožádal o azyl), a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. V případě, že orgán státu, jehož je nezletilec státním občanem, neučiní ve stanovené lhůtě opatření k úpravě poměrů nezletilého, zajistí orgán sociálně-právní ochrany dětí na základě rozhodnutí soudu nezletilci ústavní výchovu ve speciálním školském zařízení či pěstounskou péči. Lhůta pro maximální dobu trvání předběžného opatření v této otázce dle zákona o občanském soudním řádu²⁹ nesmí přesáhnout 6 měsíců.³⁰

4.2 Postupy při umísťování nezletilých do zařízení pro děti-cizince

Současné právní předpisy vytvářejí široký rámec zabezpečení zvláštní péče, ochrany a poskytování individuálních služeb a asistencí pro nezletilé žadatele o mezinárodní ochranu bez doprovodu. Poskytováno je jim nezávislé zastupování v řízení o mezinárodní ochranu, ochrana před diskriminací a prevence před možným zneužíváním, volný přístup k lékařské péči, základnímu vzdělání, vhodné prostředí k ubytování, volný přístup k nadstandardní sociální a psychologické asistenci a možnost využití volnočasových aktivit k seberealizaci dle svého uvážení a zájmů.

Do roku 2004 byly tyto děti umísťovány do místně příslušného dětského domova a ty starší do vybraného pobytového střediska pro žadatele o azyl, kde sice byla zřízena chráněná zóna určena speciálně pro tyto děti, nicméně návštěvy kurzů českého jazyka byly omezené a nebyly povinné, možnosti využití volného času byly omezené, chyběla výchovná péče a jasně daný režim, další vzdělávání. Za účelem řešení tohoto problému

28 V § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí je uvedeno, na které děti se sociálně-právní ochrana zaměřuje.

29 Zákon č. 99/1963 Sb., o občanském soudním řádu

30 U nezletilého cizince bez doprovodu, který je občanem EU, má přednost uplatnění Nařízení Rady ES č. 2201/2003 ze dne 27.11.2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti

začal v roce 2004 fungovat na základě spolupráce Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí a neziskových organizací systém speciálního Zařízení pro děti-cizince. Jednotlivé instituce tohoto Zařízení poskytují bezplatně ubytování, stravu, zdravotní péči, možnost vzdělání, zájmové kroužky, materiální pomoc apod. Nezletilí dostávají i kapesné. Děti jsou do péče těchto zařízení umísťovány na základě rozhodnutí soudu, a to nejprve tzv. předběžným opatřením.³¹

Do roku 2004 - pokud nezletilí nepožádali o azyl - byli po uplynutí 180 dnů zajištění propuštěni, aniž by jim byla poskytnuta jakákoliv další následná péče. Dnes jsou již automaticky přemísťováni do těchto specializovaných zařízení pro děti-cizince, kde je jim poskytnuta péče odpovídající jejich věku.³²

Péče v těchto zařízeních odpovídá zhruba péči poskytované českým dětem v obdobných zařízeních s některými službami navíc, jako např. využívání služeb tlumočnicků nebo zvýšený počet vyučovacích hodin českého jazyka - 20 hodin výuky českého jazyka týdně. V těchto zařízeních poskytují péči odborní a specializovaní pracovníci, je zde vytvářeno prostředí zohledňující etnickou a náboženskou rozličnost, aby mohly děti-cizinci uplatnit sociokulturní návyky, které si přinesly ze země původu. Prioritou a základem je odstranění jazykové bariéry. Jsou zde vytvářeny individuální programy pro děti s psychickým traumatem. Výchovné, vzdělávací a adaptační programy jsou přizpůsobovány dle prostředí, z jakého děti pocházejí.

V rámci tohoto zařízení jsou nezletilí bez doprovodu nejprve umístěni do diagnostického ústavu se školou v Praze (tzv. Modrá škola), kde každé dítě podstoupí lékařskou prohlídku, pohovor s psychologem a s dítětem je proveden vstupní pohovor za účasti tlumočnicka, kdy je mu vysvětleno, jak zařízení funguje. Na základě výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností zpracuje diagnostický ústav komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb každého dítěte. V zařízení děti navštěvují školu, kde se učí základům českého jazyka. Doba pobytu v tomto zařízení je obvykle 2 měsíce, poté je nezletilý převezen do dětského domova specializovaného na cizince se školou, tzv. areál Permon. V rámci tohoto domova cizinci navštěvují speciální základní školu pro cizince či praktickou dvouletou střední školu. Děti navštěvují školu, která přísluší jejich věku, předchozímu stupni vzdělání v zemi původu a stupni jazykové bariéry. Obě školy, přestože plní vzdělávací programy v plném rozsahu, jsou zaměřené především na výuku českého jazyka, jehož znalost v rozsahu nutném pro pochopení učiva je chápána jako hlavní kritérium v procesu integrace cizince do české společnosti. Studenti, kteří splní tuto podmínku, pak mohou studovat v běžné síti českých škol dle svých zájmů, možností a osobních schopností. Ve specializovaném dětském domově zůstávají děti až do své zletilosti či, pokud studují, do 26 let.³³

Významnou úlohu při péči o nezletilé cizince bez doprovodu a pro formulování postupů péče o tuto skupinu dětí a monitorování situace mají neziskové a mezinárodní organizace. Zvláště cenné jsou jejich projekty cílené na poskytování sociálně-právního poradenství, výkonu opatrovnictví pro správné řízení o azylu a organizace

31 Kopuleťá, Nováková

32 Kopuleťá, Nováková

33 Výroční zpráva Zařízení pro děti-cizince. Školní rok 2007/2008.

volnočasových aktivit. Nejvíce projektů realizuje Organizace pro pomoc uprchlíkům, obdobně se v této oblasti angažuje například IOM Praha a Poradna pro uprchlíky.

Velkým problémem jsou útoky dětí-cizinců z těchto zařízení. V minulosti utíkala z těchto zařízení více než polovina dětí – v roce 2005 takto zmizelo dle statistik Zařízení pro děti-cizince 63 dětí, v roce 2006 to bylo 72 dětí, v roce 2007 celkem 66 dětí. Od konce roku 2007 se ale situace v důsledku vstupu ČR do schengenského prostoru změnila. Děti již v důsledku zrušení kontrol na hraničních přechodech nejsou zachytávány a tak se často ani do zařízení nedostanou, neboť jejich přítomnost na území ČR není zaznamenána.

V roce 2008 postupně docházelo ke změně v klientele zařízení a to ve smyslu posunu od dětí tzv. nezletilých bez doprovodu k dětem pobývajícím na území ČR se svými zákonnými zástupci a většinou i s vyřešeným pobytovým statutem. Jedná se o děti, jejichž rodiče se dostávají do konfliktu se zákonem, jsou ve výkonu vazby či trestu. Zároveň byly v uplynulém roce umístovány i děti z rodin cizinců, které se samy dopouštějí trestné činnosti, záškoláctví, pohybují se v problémových partách, či prokazují aktivní kontakt s návykovými látkami. Zpravidla se jednalo o selhání výchovné péče v rodině cizinců a nad dětmi byla soudním rozhodnutím nařízena ústavní výchova.

4.3 Statistické údaje o nezletilých v zařízeních pro děti-cizince ³⁴

Co se týče konkrétních počtů dětí v těchto zařízeních, ve školním roce 2007/2008 bylo do diagnostického ústavu přijato k provedení komplexní diagnostiky celkem 88 žáků. Celkový počet příjmů včetně opakovaných byl 95 osob. Z počtu 88 přijatých nezletilců bylo 65 chlapců a 23 dívek. 26 dětí bylo ve věku do 15 let a 62 klientů ve věku 15 – 18 let. Celkem 49 dětí požádalo v ČR o azyl a dvěma byl azyl udělen.

Děti nejčastěji přicházely z přijímacího střediska Správy uprchlických zařízení Vyšší Lhoty (34 osob). Poměrně velký počet nezletilců byl umístěn tzv. přímo z ulice - byli zajištěni policií při náhodné kontrole dokladů eventuálně při páchání trestné činnosti. Ostatní děti přicházely z jiných přijímacích či pobytových středisek, přímo z letiště Ruzyně nebo byly přijaty k provedení rediagnostiky. Nejpočetnější byla skupina dětí z Turecka (36), poté ze Slovenska (17), Vietnamu (7).

Po ukončení diagnostického pobytu bylo 20 dětí přemístěno do dětského domova nebo výchovného ústavu Permon, 8 dětí přešlo do jiného zařízení ústavní a ochranné výchovy, 19 dětí bylo vráceno do péče rodičů. Ostatní osoby byly umístěny do středisek SUZ nebo z důvodů zletilosti propuštěny. 34 dětí ze zařízení uteklo.

Co se týče dětí v dětském domově Permon, ke dni 29.8.2008 bylo v evidenci areálu Permon celkem 45 dětí, z toho fyzicky přítomno bylo 37 dětí a 8 dětí uteklo. V dětském domově se školou bylo k uvedenému datu evidováno 23 dětí, fyzicky přítomno 18 dětí, a ve výchovném ústavu bylo evidováno 22 dětí a fyzicky přítomno 19.

³⁴ Výroční zpráva Zařízení pro děti-cizince. Školní rok 2007/2008

4.4 Integrovaná opatření³⁵

Integrace cizinců do 18 let věku do společnosti ČR je uskutečňována v Zařízení pro děti-cizince, kde se cizinci především mají možnost učit českému jazyku a vzdělávat se. V Zařízení pro děti-cizince je ze strany výchovně pedagogických pracovníků věnována pozornost v rámci výchovné péče mimo jiné i přípravě dětí na odchod ze zařízení.

Sociální pracovníce zařízení podává dětem před odchodem z péče zařízení veškeré informace o jejich právech, možnostech pomoci (velvyslanectví, kurátor, OPU, tzv. „Domy na půl cesty“, sociální dávky atd.), ale i povinnostech po odchodu - nahlášení změny pobytu na cizinecké policii, informování Správy uprchlických zařízení apod.

Tato spolupráce se bude do budoucna nadále zintenzivňovat, a to zejména s ohledem na spolupráci vychovatelů s vyučujícími škol, které děti navštěvují – tj. příprava na vyučování, docházka do školy atd. V rámci následné péče se bude nadále zintenzivňovat příprava dětí na odchod ze zařízení, a to zejména v rámci stanovování individuálních plánů dětí.

Dále je plánováno věnovat větší pozornost hledání ubytování a následného zaměstnávání pro tyto dosavadní nezletilé bez doprovodu, a to prostřednictvím jednání se zaměstnavateli, prošetřování poměrů apod.

Všichni nezletilí cizinci bez doprovodu, ať již v ČR původně pobývali legálně či nelegálně, mají ode dne, kdy soud nezletilého umístí do zařízení pro děti-cizince, zlegalizovaný pobyt až do jeho 18 let věku, a to bez ohledu na to, zda jsou žadateli o azyl nebo ne. Po dosažení věku 18 let se však situace zásadně mění a je tedy nutné upravit pobyt každého mladého cizince individuálně – rozsah práv a povinností je odlišný zejména s ohledem na fakt, zda se jedná o cizince, kterému byla udělena mezinárodní ochrana, či nikoli. Pokud mu ochrana udělena nebyla a nebyly učiněny právní kroky k legalizaci jeho pobytu (žádost o udělení trvalého pobytu), je mu policií udělen výjezdní příkaz se stanovenou lhůtou, do kdy musí z ČR odcestovat.

4.4.1 Integrovaní žadatelů o azyl a azylantů

Cizinec, kterému byl udělen azyl, získává povolení k pobytu na území ČR a je mu vydán průkaz k povolení pobytu azylanta. Tento průkaz má platnost 5 let a jeho platnost je možno opakovaně prodlužovat. Cizinec se statusem azylanta má stejná práva a povinnosti jako český občan, s výjimkou volebního práva a určitého omezení při zaměstnávání ve státní správě. Může si také při splnění zákonem požadovaných podmínek zažádat o udělení občanství. Jako azylantovi je mu umožněn vstup do *Státního integračního programu*, v rámci kterého je mu po dosažení 18 let umožněno pobývat v integračním azylovém středisku či je mu poskytnuta asistence s hledáním bydlení mimo středisko (pokud nestuduje a nerozhodne se zůstat v zařízení pro děti-cizince). Tento program je dobrovolný, řízený Ministerstvem vnitra a zaměřený na pomoc azylantům při jejich začleňování do společnosti. Je založen na třech pilířích

³⁵ Výroční zpráva Zařízení pro děti-cizince. Školní rok 2007/2008

– azylantům je poskytována asistence při zajišťování bydlení, při vstupu na trh práce a je jim zdarma poskytována výuka českého jazyka prostřednictvím neziskových organizací. Nově byla pro nezletilé bez doprovodu, kterým byl udělen azyl, zavedena v rámci *Státního integračního programu* možnost tzv. *individuálního plánu integrace*, prostřednictvím kterého je nezletilému poskytována individuální asistence a péče dle jeho potřeb. Tento plán je poskytován i těm azylantům, kteří v době udělení azylu již dosáhli zletilosti, nicméně v době podání žádosti byli nezletilými bez doprovodu.

Cizinec, který dosáhl věku 18 let a je stále v azylové proceduře, může být přemístěn do pobytového střediska SUZ pro dospělé žadatele o azyl.

4.4.2 Integrace cizinců, kteří nejsou azylanty a ani o azyl nežadají

Pro cizince obecně ze zákona platí, že cizinec svěřený do náhradní výchovy rozhodnutím příslušného orgánu je oprávněn trvale pobývat na území, je-li alespoň jedna fyzická osoba, již je cizinec svěřen, přihlášená k trvalému pobytu na území nebo se na území nachází ústav, ve kterém je dítě umístěno. V případě, že dosáhne 18 let, může do 60 dnů podat žádost o trvalý pobyt dle cizineckého zákona, konkrétně žádost o povolení k pobytu z humanitárních důvodů, popřípadě jiných důvodů hodných zvláštního zřetele. Zde v minulosti nastával problém, neboť podle zákona musí cizinec žádající o trvalý pobyt předložit doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území a doklad obdobný výpisu z evidence Rejstříku trestů vydaného státem, jehož je cizinec občanem nebo v němž měl trvalé bydliště. V současnosti je však možné v určitých případech výpis nahradit čestným prohlášením a doklad o zajištění prostředků nemusejí tito původně nezletilí bez doprovodu předkládat. V praxi může nicméně získání trvalého pobytu být pro tyto cizince poměrně komplikované zejména tím, že nezletilí cizinci nemají často ani ostatní požadované doklady – například cestovní doklad či doklad o zajištění ubytování.

V praktické rovině je v této souvislosti další možnou překážkou pro udělení trvalého pobytu existence rozhodnutí o správním vyhoštění. Je nutné zdůraznit, že velká část nezletilých bez doprovodu přichází do ČR nelegálně. Je jim tedy uděleno rozhodnutí o správním vyhoštění, v některých případech dokonce s dobou platnosti 5 a více let. Podle cizineckého zákona v obecné rovině nemůže být povolení k trvalému pobytu uděleno cizinci, který je nežádoucí osobou, tedy osobou, které bylo uděleno správním vyhoštění nebo soudem uložen trest vyhoštění z území ČR. Existence správním vyhoštění potom může vytvářet překážku v kladném vyřízení žádostí o trvalý pobyt podaných nezletilými bez doprovodu. V zákoně je ovšem zakotvena možnost zrušit rozhodnutí o správním vyhoštění ve chvíli, kdy jedinec dosáhne 18 let a prokazuje zájem o integraci – tento zájem je prokazován vyjádřením orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V praxi se opět někdy jedná o komplikovaný proces.

4.5 Dodržování postupů UNHCR

Česká republika uplatňuje Doporučené postupy Úřadu Vysokého Komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) při zacházení s nezletilými žadateli o azyl bez doprovodu,³⁶ sporným ovšem zůstává zajišťování žadatelů starších 15 let, což je v rámci české legislativy možné a ze strany neziskových organizací je často předmětem kritiky. Dle principů stanovených v Postupech by tyto nezletilé měli být umísťováni výhradně ve speciálních zařízeních pro ně určených. Pokud stát i přes toto doporučení cizince zajistí, mělo by jít v souladu s Úmluvou o právech dítěte o „krajní opatření a na nejkratší možnou dobu“.³⁷ Nicméně v ČR dochází k zajišťování těchto cizinců jen ve zcela ojedinělých případech - maximálně několik osob ročně - a to většinou u osob, u kterých jsou důvodné pochybnosti o jejich nezletilosti.³⁸ Zajišťování těchto osob probíhá také s ohledem na ochranu ostatních dětí v zařízení, pro které by tyto osoby, o jejichž nezletilosti existují odůvodněné pochybnosti, mohly představovat určité riziko. V roce 2009 se v jednom případě podařilo nezpochybnitelně prokázat, že osoba, která se prohlašovala za nezletilou, byla zletilou a institut ochrany nezletilých bez doprovodu zneužívala pro získání výhod.

4.6 EURODAC, pašování/unášení dětí a spory o rodičovství

Co se týče provádění kontrol s registrem EURODAC u nezletilých bez doprovodu starších 14 let, jsou tyto kontroly prováděny. Pokud je nalezena shoda, jsou vyvíjeny aktivity k nalezení příslušného rodiče/zákonného zástupce a předání dítěte do příslušného státu. Hlavním zdrojem informací vedoucím k nalezení rodiče/zákonného zástupce nicméně zůstávají údaje poskytnuté samotným nezletilým.

Přesné údaje ohledně počtu pašovaných či unesených dětí nejsou k dispozici, dle expertů v této oblasti je většina těchto dětí v určité fázi svého příchodu do ČR pašována a/nebo unesena. Případy mizení dětí ze zařízení pro děti-cizince jsou bohužel poměrně časté, v roce 2008 se v rámci diagnostického ústavu Zařízení pro děti-cizince dopustilo útěků 34 dětí z 88 přijatých k diagnostice, z dětského domova se školou a výchovného ústavu tohoto Zařízení pak bylo ze 45 dětí evidováno na útěku 8 dětí.³⁹

Případy sporů o rodičovství, tj. například situace, kdy různé osoby tvrdí, že jsou rodiči nezletilého bez doprovodu, se v ČR v praxi dle expertů nevyskytují.

36 UNHCR Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum

37 Kopuleťá, Nováková

38 Osoby mladší 15 let, které jsou v ČR v doprovodu svých rodičů či jiných zákonných zástupců, mohou být umístěny v zařízení pro zajištění cizinců společně s nimi.

39 Výroční zpráva Zařízení pro děti-cizince. Školní rok 2007/2008.

4.7 Finanční náklady na péči o nezletilé bez doprovodu

Údaje o celkových nákladech na péči nejsou za ČR k dispozici, nicméně náklady některých dílčích aktivit se dají vyčíslit. Škola při Zařízení pro děti-cizince hospodařila ve školním roce 2007/2008 s rozpočtem 45,5 mil. Kč.⁴⁰

Dalšími náklady jsou finanční prostředky vynaložené na projekty neziskových organizací. Za podpory grantu z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti byly v souvislosti s nezletilými bez doprovodu podpořeny dva projekty realizované Organizací pro pomoc uprchlíkům – projekt *Příprava nezletilých cizinců bez doprovodu na samostatný život* s celkovými náklady 39.000 euro a na něj navazující dvouletý projekt *Na Startu* s náklady ve výši 110.500 euro.

Řada projektů byla realizována také z Evropského uprchlického fondu. V roce 2006 to byly čtyři projekty, z toho dva byly realizovány Zařízením pro děti-cizince, jednalo se o projekt *Systematické metodické proškolení osob pracujících s dětmi* s celkovými výdaji 149.000 Kč a *Rozvoj volnočasových aktivit nezletilých dětí bez doprovodu* s 596.000 Kč. Dva projekty realizovala také Organizace pro pomoc uprchlíkům - *Asistence nezletilým bez doprovodu* s celkovými výdaji 388.000 Kč a *Zkvalitnění péče o nezletilé bez doprovodu* s 380.000 Kč. V roce 2007 byly v rámci fondu připraveny pro nezletilé bez doprovodu Zařízením pro děti-cizince dva projekty – projekt *Pestré týdny pro děti i dospělé* s výdaji 448.000 Kč a *Umíme poznávat Českou republiku, poznejte nás* s výdaji 646.000 Kč. Organizací pro pomoc uprchlíkům byl realizován projekt *Příprava chráněného bydlení pro nezletilé bez doprovodu* s celkovými výdaji 598.000 Kč. V roce 2008 Zařízení pro děti-cizince realizovalo projekt *Kde jsme, kdo jsme* s celkovými výdaji 508.000 Kč, Organizace pro pomoc uprchlíkům projekt *Právní pomoc nezletilým bez doprovodu* s celkovými výdaji 731.000 Kč.

Projekt v rámci iniciativy EQUAL *Podpora nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu* realizovaný Organizací pro pomoc uprchlíkům měl rozpočet 3.950.000 Kč. Projekt *Podpora integrace nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu rodičů* z roku 2007 orientovaný na volnočasové aktivity byl podpořen Asociací žen diplomatického sboru částkou 100.000 Kč. Zařízení pro děti-cizince se dále spolu s dalšími 12 základními školami účastnilo 2,5 letého projektu *Spolupráce a inspirace Přátel angažovaného učení*, který byl realizován v rámci programu Evropského sociálního fondu Jednotného programového dokumentu pro cíl 3 s cílem zkvalitnění připravenosti učitelů a managementu škol. Vyčíslení výdajů na jednu konkrétní školu - na Zařízení pro děti-cizince - ovšem není proveditelné.

K této částce je nutné připočíst náklady orgánů sociálně-právní ochrany dětí a další náklady policie, Ministerstva vnitra apod.

40 Výroční Zpráva Zařízení pro děti-cizince. Školní rok 2007/2008.

4.8 Ověřování věku

Velká většina nezletilých přichází do ČR bez dokladů a jejich totožnost je tak stanovena pouze na základě jejich čestného prohlášení. Jelikož mnoho z nich přichází prostřednictvím převaděčů, řídí se informacemi od těchto převaděčů, co mají při pohovorech s pohraniční kontrolou uvést. Někteří dospělí cizinci tak, aby získali výhody pro nezletilce, uvádějí smyšlený věk pod 18 let. Vyskytují se ale i opačné případy, kdy naopak nezletilí čestným prohlášením dokládají věk nad 18 let, aby se tak vyhnuli jistému omezení svobody pohybu, které ČR z bezpečnostních důvodů uplatňuje vůči nezletilým.⁴¹

V ČR nedochází k masivnímu ověřování věku u osob, které se prohlašují za nezletilé. Důvodem je finanční náročnost lékařských zkoušek a také fakt, že nejsou zcela spolehlivé. Prokázání totožnosti probíhá cestovním dokladem nebo čestným prohlášením žadatele. Jen ve výjimečných případech, považuje-li to pro vydání rozhodnutí o udělení azylu za potřebné, provádí Ministerstvo vnitra se souhlasem nezletilého žadatele provedení lékařského vyšetření za účelem ověření věku dle § 89 azylového zákona. Se zkouškou musí souhlasit i opatrovník. Odmítne-li nezletilá osoba bez doprovodu provedení lékařského vyšetření, pohlíží na ni ministerstvo jako na zletilého žadatele o udělení mezinárodní ochrany. Ověření věku se provádí kostní zkouškou – rentgenem zápěstních kůstek na levé ruce, který je popřípadě výjimečně doplněn zubní prohlídkou.

Zjišťování věku je také možné dle zákona o ústavní výchově, který umožňuje řediteli Zařízení pro děti-cizince, aby v odůvodněných případech požádal příslušné zdravotní zařízení o určení skutečného věku. Náklady v tomto případě hradí příslušné zařízení. V praxi nebývá často prováděno.

4.9 Sloučení rodiny

Směrnice 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny a směrnice 2003/9/ES stanovující minimální požadavky pro přijímání žadatelů o azyl byly novelou zákona o azylu z roku 2005 promítnuty do české právní úpravy, a to zejména prostřednictvím nového ustanovení týkajícího se vyhledávání rodinných příslušníků nezletilého bez doprovodu, který požádal v ČR o azyl. Dle § 88, písm. b) azylového zákona je tak při vyhledávání rodinných příslušníků dítěte, které podalo návrh na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany a které se nachází na území České republiky bez doprovodu osoby starší 18 let, třeba postupovat tak, aby nebyl ohrožen život a svoboda dítěte a jeho rodiny zejména ve státě, jehož státní občanství mají, nebo, v případě, že jsou osobami bez státního občanství, ve státě jejich posledního trvalého bydliště.

41 Kopuleťá, Nováková

4.10 Zajišťování

Co se týče srovnání aktuální praxe při zajišťování nelegálně pobývajících nezletilých vzhledem k ustanovením článku 17 směrnice Rady *o společných standardech a postupech členských států při navracení nelegálně pobývajících státních příslušníků třetích států*, jsou v současné praxi její požadavky naplňovány. Nicméně některé neziskové organizace kritizují situaci nezletilých starších 15 let, které je dle stávající právní úpravy umožněno cizinecké policii zajišťovat za obdobných podmínek jako dospělé osoby.⁴² To může být vykládáno jako porušování článku 17, konkrétně ustanovení, které říká, že k zajištění by mělo docházet pouze v nejnnutnějších případech. Z vyjádření příslušných odborných pracovníků Ministerstva vnitra nicméně plyne, že se v současné době jedná o ojedinělé případy, a to navíc o ty případy, kdy jsou důvodné pochybnosti o věku cizince, který se prohlásil za nezletilého. V roce 2008 se jednalo o celkem 8 osob,⁴³ v prvním čtvrtletí roku 2009 je to jedna osoba. V jednom případě se podařilo jasně doložit, že se skutečně jedná o zletilou osobu, která se za nezletilou pouze vydávala za účelem získání výhod.

Jako další sporná praxe je v souvislosti se zajišťováním nezletilých cizinců ze strany neziskových organizací vnímán postup, kdy ačkoli cizinecký zákon stanoví, že způsobilý k právním úkonům je každý cizinec starší 15 let, který je schopen projevit svou vůli a samostatně jednat, v praxi tato schopnost policií není ověřována a automaticky je přihlíženo pouze ke kritériu věku. Toto je problematické v praktické rovině i pro pracovníky policie, neboť ostatní zákony upravující tuto oblast (zákon o azylu, zákon o sociálně-právní ochraně dětí) pohlížejí na tyto děti ve věku 15 – 18 let jako na nezletilé bez doprovodu, zatímco dle cizineckého zákona jsou považovány za právně způsobilé - z toho se pak odvíjí odlišný přístup k těmto dětem s ohledem na opatrovnictví apod. V této oblasti je třeba zejména zvyšovat informovanost policistů – k jejich lepší orientaci by měla napomoci připravovaná *Meziresortní metodika k obchodu s dětmi*.

42 Nicméně ze zákona musejí být tito cizinci umísťováni v zařízení odděleně od zletilých cizinců.

43 4 osoby z Afghánistánu, 3 z Vietnamu a 1 z Ghany

5 NÁVRATY – POSTUP A RE-INTEGRACE

Návraty nezletilých probíhají v ČR na základě dobrovolnosti. Pravidlem je, že nezletilí bez doprovodu nejsou vraceni do třetích států, pokud o to nezletilí sami nepožádají a pokud se současně jednoznačně neprokáže, že návrat je v jejich zájmu - tj. úroveň péče v zemi původu je na úrovni péče poskytované v ČR. Z tohoto důvodu neexistují v ČR žádné zvláštní státní mechanismy cílené na integraci v zemi návratu. Většina dětí z třetích států není navracena, neboť neprojeví zájem. Při hledání rodinných příslušníků se vychází zejména z informací sdělených samotným dítětem, u dětí ze třetích států jsou tyto informace někdy jedinými dostupnými.

U dětí z členských států EU je situace jiná, ty jsou navraceny často. Jedná se zejména o děti ze Slovenska a Bulharska pobývající v ČR v souvislosti s trestnou činností.

Dle statistik návratů dětí s rodiči do země původu ze zařízení pro děti-cizince se tyto návraty uskutečnily v roce 2005 v 15 případech, v roce 2006 to bylo 18 dětí a v roce 2007 celkem 8 dětí, jedná se tedy v průměru o necelých 10 % dětí.

U nezletilých, kteří nejsou žadateli o azyl, má příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí dle § 37 zákona o sociálně-právní ochraně dětí⁴⁴ povinnost informovat zemi původu o těchto dětech. Tento orgán také zpravidla na základě tohoto ustanovení a jednotlivých konzulárních smluv informuje zastupitelský úřad příslušné země v ČR a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Tyto instituce pak pátrají po rodičích či zjišťují ostatní relevantní informace o dítěti. Po prošetření poměrů jsou děti buď předány přímo rodičům, kteří si je přicestují vyzvednout, nebo, pokud byly v péči instituce sloužící k jejich ústavní výchově v zemi původu, jsou do ní předány. Děti jsou při návratu doprovázeny buď rodičem nebo soudem určenou osobou, která je takto oprávněná dítě převzít a zajistit jeho návrat – v praxi to bývá pracovník velvyslanectví, zástupce místního orgánu péče o dítě nebo zástupce IOM. Spolupracuje se i s neziskovými organizacemi v zemích původu. Pokud jsou děti převzaty rodiči, kteří si je přijedou na území ČR převzít, jejich návraty už dále nejsou z hlediska ČR sledovány. Zde tak existuje riziko (opakovaného) zneužívání těchto dětí v rámci obchodu s dětmi či pro páchání trestné činnosti. V této souvislosti se objevily signály jak ze strany státní správy tak nevládních organizací o obtížné identifikaci případné dětské oběti. Jedná se o situace, kdy se rodiče nebo zákonní zástupci dostaví na policii/k orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu za účelem převzetí dítěte velmi rychle, kdy není ještě doposud vydané předběžné nařízení a dítě není umístěno v zařízení pro děti-cizince, v tomto případě nemusí být pouhé podezření

44 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

ze strany pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí o možném obchodu s tímto dítětem dostačující k jeho nevydání rodičům či zákonnému zástupci. I v případě, kdy předběžné opatření již bylo vydáno, může být obtížné zabránit ochodu s dětmi, vyzvedne-li si dítě rodič, který je do tohoto obchodu zapojen.

Praxe návratů nezletilých bez doprovodu v ČR odpovídá ustanovením článků 10 a 14 (1) *Směrnice o společných standardech a postupech členských států při navracení nelegálně pobývajících státních příslušníků třetích států*.

Pokud cizinec dosáhne 18 let, chce se vrátit domů a má cestovní doklad a finanční prostředky, musí si pouze na cizinecké policii zajistit výjezdní vízum a potom může vycestovat. Pokud ovšem doklad či prostředky nemá, může využít pomoci v rámci návratových programů, které jsou realizovány IOM Praha.⁴⁵ Umožnění vstupu do tohoto programu schvaluje Ministerstvo vnitra. Tento program je obecně přístupný pro neúspěšné žadatele o mezinárodní ochranu či pro cizince, kterým bylo vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění a byla jim stanovena lhůta k vycestování z ČR, případně pro cizince, kteří byli v souvislosti s vydaným rozhodnutím o správním vyhoštění umístěni v zařízení pro zajištění cizinců. Naprostá většina nezletilých, kteří dosáhnou zletilosti, žádá nicméně buď o trvalý pobyt nebo mají udělenou některou z forem mezinárodní ochrany. V praxi tak návratový program není touto skupinou cizinců využíván.

Žadatel o azyl se také může v některých případech obrátit na Ministerstvo vnitra⁴⁶ s žádostí o uhrazení nákladů spojených s dobrovolným návratem do země původu (tzv. žádost o repatriaci). Tuto žádost je však nutné podat v průběhu azylového řízení, popřípadě do 24 hodin po nabytí právní moci rozhodnutí v odvolacím řízení.⁴⁷ V případě nezletilých se tato repatriace komplikuje tím, že ČR je povinna poskytovat těmto dětem ochranu a péči, a to až do doby, než se ve spolupráci se zastupitelských úřadem naleznou rodiče či jiné odpovědné osoby.

Co se týče institucionálního zajištění realizace sloučení rodiny, je obdobné pro tuto oblast jako pro celou problematiku nezletilých bez doprovodu. Významnou úlohu hrají především aktivity příslušných orgánů sociálně právní ochrany dětí obecních úřadů, zastupitelské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, či Ministerstvo vnitra. Při vyhledávání rodinných příslušníků a zajištění návratů do země původu dále spolupracuje Mezinárodní organizace pro migraci (IOM), Centrální vyhledávací agentura Mezinárodního Červeného kříže a Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR).

45 Kopuleťá, Nováková

46 Repatriace realizuje Správa uprchlických zařízení, a to ve spolupráci s Mezinárodní organizací pro migraci (IOM)

47 Kopuleťá, Nováková, Svobodová

5.1 Sloučení s rodinou v rámci EU

Pokud má nezletilý bez doprovodu zájem o sloučení s rodiči, kteří pobývají v jiném státě EU, kontaktuje Ministerstvo vnitra tento stát a zařídí vycestování dítěte. O této žádosti rozhoduje stát, kde pobývají rodiče dítěte. Podmínkou je, aby rodiče v příslušném státě měli legální pobyt a prokázali, že jsou příbuzní. Za obdobných podmínek je možné i sloučení s poručníkem. Možné je také sloučení s ostatními příbuznými (sestra, bratr, teta, strýc), zde záleží na rozhodnutí příslušného státu EU, zda nezletilého přijme či ne.⁴⁸

Vyhledávání členů rodiny a dalších příbuzných nezletilých bez doprovodu provádí orgán péče o toto dítě ve spolupráci se zastupitelským úřadem příslušné země v ČR. V první fázi je třeba získat potřebné informace během rozhovoru s dítětem. Pokud existuje předpoklad, že rodiče dítěte pobývají v jiné zemi EU, získávají se informace od úřadů v těchto zemích prostřednictvím mezivládní úřední pomoci – například prostřednictvím spolupráce v rámci jednotlivých poboček Mezinárodní sociální služby, významnou roli zde hrají i Mezinárodní organizace po migraci, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) nebo Mezinárodní červený kříž.

Co se týče počtu dětí-cizinců žádajících v ČR o sloučení s rodinou do zemí mimo EU, jedná se o naprosto ojedinělé případy – dle expertů se v poslední době jednalo pouze o jediný případ.

5.2 Sloučení rodiny pro žadatele o azyl na základě Dublinského nařízení

Tzv. Dublinské nařízení - nařízení Rady č. 343/2003 ze dne 18.2.2003 - je pro ČR závazným od data vstupu ČR do EU, tj. od 1.5.2004. Kritéria a postupy pro určení členského státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v jednom ze členských států občanem třetího státu jsou tak uplatňovány dle tohoto nařízení i pro sloučení nezletilých bez doprovodu s jeho příbuznými. V případech, kdy žadatel o udělení azylu je nezletilý cizinec bez doprovodu a má v jiném členském státě svého rodinného příslušníka, je ovšem upřednostněna zásada sloučení rodiny. Nesmí to ale odporovat nejlepšímu zájmu nezletilce. Příslušnost k projednání žádosti o azyl je dána tomu členskému státu, na jehož území rodinní příslušníci pobývají, nebo tomu členskému státu, který těmto osobám přiznal postavení uprchlíka nebo který již začal projednávat žádost o přiznání takového postavení u těchto osob.

Všechny transfery nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu z ČR uskutečněné v roce 2008 byly realizovány na základě sloučení rodiny dle článku 6 Dublinského nařízení, jednalo se celkem o 11 dětí, z toho 7 bylo transferováno do SRN, 1 do Belgie, 2 do Rakouska a 1 dítě do Francie.

48 Kopuleťá, Nováková, Svobodová

6 ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY: PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE A NOVÉ POZNATKY

6.1 Úspěchy v péči o nezletilé bez doprovodu

Velmi důležitým a veskrze kladně hodnoceným krokem bylo **zřízení Zařízení pro děti-cizince**. V jeho jednotlivých specializovaných zařízeních je této specifické skupině dětí věnována dostatečná péče. Tento diagnostický ústav se školou a dětský domov/výchovný ústav se školou začaly v ČR fungovat od roku 2004.

Velice kladně je dále hodnocena práce **meziresortní pracovní skupiny s nevládními organizacemi pro řešení situace nezletilých cizinců na území ČR**, která řeší aktuální problémy v této oblasti, koordinuje úsilí státních a nevládních institucí a prosazuje realizaci podnětů k změně legislativy apod.

Oceňována je **práce neziskových a mezinárodních organizací** v této oblasti – a to zejména jejich sociálně-právní poradenství, výkon funkce opatrovníků a organizace volnočasových aktivit pro tyto děti. Aktivní na tomto poli jsou zejména Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro uprchlíky, La Strada, IOM Praha a Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR).

Ohledně úsilí státních orgánů je třeba ocenit **zpracování interních dokumentů** příslušných ministerstev vysvětlujících a upřesňujících postupů jednotlivých organizačních složek jim podřízených (Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) a v současnosti zpracovávanou meziresortní metodiku.

6.2 Hlavní problémy a výzvy do budoucna

Pokud jde o nejpálčivější problémy s nezletilými dětmi bez doprovodu, lze za ně jednoznačně označit **útěky dětí ze zařízení pro děti-cizince**. Nejčastěji mizí tyto děti ještě v rámci diagnostického pobytu a mnoho z nich se již nikdy nevrátí. Tyto děti tak pravděpodobně migrují v prostoru EU nikým nemonitorovány a jsou tedy s velmi vysokou pravděpodobností **oběťmi organizovaného zločinu** jako je převaděčství, obchod s lidmi, mohou být nuceny k prostituci a páčání další trestné činnosti. V případech, kdy jsou děti zadrženy policií a vráceny zpět do zařízení, se mnohdy stává, že se děti vracejí nemocné (TBC, žloutenka apod.).

Dalším problémem je **motivace k integraci do české společnosti**. Mnoho dětí po dosažení zletilosti odchází do svých komunit, a přestože jsou po celou dobu ústavní výchovy vzdělávány v českém jazyce, po odchodu své vzdělání příliš neuplatňují. Tento problém se již pokouší řešit nevládní Organizace pro pomoc uprchlíkům v rámci svého projektu integrace nezletilých bez doprovodu - pravidelně jedenkrát týdně uskutečňují v rámci projektu „Na Startu“ setkání s dětmi. Tato setkání jsou na základě úzké spolupráce právníka a sociálního pracovníka zaměřena na systematickou a komplexní přípravu dětí na samostatný život po odchodu ze zařízení.

Problémem dlouhodobě také zůstává i **určení věku**, a to jednak z hlediska nalezení vhodné a spolehlivé metody, a dále z hlediska finanční náročnosti jeho provádění, což vede k jeho spíše ojedinělému využívání – to následně umožňuje zneužívání péče pro nezletilé zletilými osobami.

S ohledem na specifickou a komplexnost této problematiky se také ukazuje, že je nutné vyvíjet úsilí na seznámení širokého spektra pracovníků, kteří mohou přijít s nezletilými bez doprovodu do kontaktu, se **správnými postupy** a na jejich důsledné dodržování. Jedná se zejména o pracovníky policie. Cizinci by tak měli být umísťováni v co nejkratší době od jejich identifikace/zajištění do zařízení pro děti-cizince, kde se jim dostane odborné péče.

Jako další problém byl neziskovými organizacemi vnímán nesoulad mezi opatřeními vedoucími k integraci nezletilců do české společnosti a následnou **v praxi pocíťovanou komplikovaností získávání legálního pobytu v ČR**. V České republice doposud zcela nefunguje systém následné péče o nezletilce, což může být v budoucnu velký problém - možnosti plné integrace do české společnosti nezletilých bez doprovodu jsou tak po dosažení věku 18 let limitovány. Nicméně v této souvislosti lze vyzdvihnout nově zavedený systém **individuálních plánů integrace** pro nezletilé bez doprovodu, kteří získali azyl. Tento systém by měl pro tuto část nezletilých bez doprovodu přinést do budoucna v této oblasti zlepšení.

Za problematickou je také ze strany neziskových organizací označována **neexistence pravidelně aktualizované koncepce**, která by se právě skupinou nezletilých cizinců bez doprovodu týkala a řešila jejich integraci. Vzhledem k dlouhodobému klesajícímu trendu v počtech těchto dětí v ČR však lze předpokládat, že problematika bude i nadále řešena spíše na úrovni konkrétní spolupráce jednotlivých dotčených subjektů.

V době velkého přílivu žadatelů o azyl byla jednoznačně negativní i **zdlouhavost řízení o azylu obecně**, nezletilí často dosahovali zletilosti ještě před rozhodnutím o udělení azylu. Nicméně v poslední době se situace výrazně zlepšila a tyto doby se zkrátily.

6.3 Příklady dobré praxe

6.3.1 Zřízení specializovaného Zařízení pro děti – cizince

Na základě spolupráce široké škály aktérů v rámci meziresortní pracovní skupiny a nestátních neziskových organizací pro řešení situace nezletilých cizinců na území ČR, která dlouhodobě řeší aktuální problémy v této oblasti, dává podněty k změně legislativy apod. došlo k navržení systému specializovaných zařízení pro děti-cizince, kam by tyto děti byly přímo umísťovány a kde by se jim dostalo odpovídající cílené péče zohledňující jejich specifickou situaci. Systém těchto zařízení skutečně začal od roku 2004 fungovat – zahrnuje diagnostický ústav se školou v Praze a dětský domov se školou v Hříměždicích u Příbrami.

6.3.2 Projekt Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Nestátní nezisková organizace OPU realizovala v letech 2005-2008 projekt *Podpora trvalého řešení situace nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu*, který byl podpořen Evropským sociálním fondem a rozpočtem ČR. V rámci tohoto projektu byla nezletilým dětem bez doprovodu poskytována pomoc při řešení jejich situace a aktuálních problémů, a to prostřednictvím pracovníků OPU, kteří jim poskytovali sociálně-právního poradenství. Pro usnadnění integrace těchto dětí do české společnosti byli přizváni ke spolupráci studenti. Ti byli proškoleni a jako tzv. individuální asistenti trávili na bázi přátelského vztahu s dětmi volný čas, pomáhali jim s orientací v českém prostředí a řešení běžných problémů každodenního života. Součástí projektu byla také výuka „Kurzů sociální práce s uprchlíky a migranty“ na katedře sociální práce Filozofické fakulty University Karlovy.

POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

Literatura

Cizinci v České republice. (2008), Praha, Český statistický úřad.

Čápková, Z., Nováková, P., Riglová, A., Dastlík, L. (2008): Individuální asistence nezletilým žadatelům o azyl bez doprovodu. Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům.

Exchange of information and best practices on first reception, protection and treatment of unaccompanied minors. Manual of Best Practices and Recommendations. (2008), IOM International Organization for Migration.

Gotteltovej K., Kopuleťá, G. (2004): Situace nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu v ČR. Monitorovací zpráva za období září 2003 – červen 2004. Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům.

Kopuleťá, G., Nováková, P., Svobodová, L. (2006): Můj život v ČR. Průvodce pro nezletilé bez doprovodu. Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům.

Kopuleťá, G., Nováková, P. (2005): Nezletilí bez doprovodu. Postavení nezletilých žadatelů o azyl a nezletilých cizinců bez doprovodu zákonných zástupců na území České republiky. Zlín, Organizace pro pomoc uprchlíkům.

Lásková, M. (2006): Nezletilí cizinci bez doprovodu v ČR v kontextu mezinárodní migrace. Diplomová práce. Praha, Universita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií.

Současná situace a bezpečnostní aspekty migrace nezletilých bez doprovodu: výměna informací, znalostí a zkušeností. Sborník. Mezinárodní odborný seminář. (2002) Praha, IOM Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Statistická informace o nelegální migraci v ČR z pohledu Policie ČR Služby cizinecké policie. (2009) Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Policie ČR Služby cizinecké policie 1.1. – 31.12.2008. (2009) Praha, Služba cizinecké policie.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007. (2008) Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006. (2007) Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2005. (2006) Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2004. (2005) Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2003. (2004) Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2002. (2003) Praha, Ministerstvo vnitra ČR.

Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2007 a návrh dalšího postupu. (2008) Praha, Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Internetové zdroje

<http://www.ddc.cz> - Výroční zpráva Zařízení pro děti-cizince. Školní rok 2007/2008.

Výroční zpráva Zařízení pro děti-cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní škola a praktická škola. [cit. 2009-04-08]

<http://www.equalcr.cz> – Realizované projekty. [cit. 2009-04-22]

<http://www.opu.cz> - Nezletilí bez doprovodu. [cit. 2009-04-08]

<http://www.opu.cz> – Výroční zpráva. 2007. [cit. 2009-04-22]

<http://www.pau.cz> – Projekty / Spolupráce a inspirace, JPD 3. [cit. 2009-04-22]

<http://www.blokovygrant.cz> – Podpořené projekty. [cit. 2009-04-22]

<http://www.uprchlici.cz> – Nezletilí bez doprovodu. [cit. 2009-04-08]

<http://www.iom.cz> – Dobrovolné návraty a reintegrace. [cit. 2009-04-08]

<http://www.suz.cz> – Výroční zpráva Správy uprchlických zařízení za rok 2007 [cit. 2009-04-08]

Legislativa

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Směrnice Rady 2003/9/ES ze dne 27.1. 2003 stanovující minimální požadavky pro přijímání žadatelů o azyl

Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny

Směrnice Rady 2003/343/ES ze dne 18. února 2003 stanovující kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států

Usnesení vlády č. 395 ze dne 17. dubna 2002 o Koncepci umístování, vzdělávání a výchovy dětí s jazykovou bariérou, včetně nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu, v zařízeních ústavní výchovy

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Statistiky – nezletilí bez doprovodu

Příloha č. 2 – Statistiky – nezletilí žadatelé o azyl bez doprovodu

Příloha č. 3 – Statistiky – zajištění nezletilí bez doprovodu

Příloha č. 1 – Statistiky – nezletilí bez doprovodu

Nezletilí bez doprovodu dle země původu

rok státní příslušnost	2004	2005	2006	2007	2008
Afganistan	2	1			1
Albánie	1				
Alžírsko		1			
Arménie			1		
Bangladéš		1	1		
Bělorusko		5			1
Bulharsko	16	11	3	2	
Cejlon		1	1		
Kongo	1		9	2	1
Čína	26	27	19	15	5
Egypt			9		
Gruzie			3	2	
Indie	2	15	19	1	
Itálie			2		
Irák		1			
Izrael		1	1		
Kamerun			2	1	
Kazachstán		1			
Kyrgyzstán	1	2	2		
Libérie		1			
Lotyšsko		1	1		
Makedonie					2
Mongolsko	3	2	5	4	1
Nepál			2		
Nigérie		2	1	2	1
Polsko		1		1	
Republika Gabun					1
Rumunsko					1
Rusko	1	2	1		1
Slovensko	6	4	15	11	24
Somálsko			1	3	
Srbsko	1	1			
Súdán		1			
Sýrie		1		2	
Turecko		1	1	17	31
Ukrajina	3	3	3	2	10
USA	1				1
Velká Británie					1
Vietnam	15	29	30	42	14
Zimbabwe		1	1		
Jiné			7	5	4
Celkem	79	116	140	112	100

Zdroj: 2004-2008 - Zařízení pro děti-cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní a praktická škola

Nezletilí bez doprovodu dle věku

rok věk	2004	2005	2006	2007	2008
0 - 14	35	22	33	44	27
15 - 18	44	94	107	68	73
Celkem	79	116	140	112	100

Zdroj: 2004-2008 - Zařízení pro děti-cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní a praktická škola

Nezletilí bez doprovodu dle pohlaví

rok pohlaví	2004	2005	2006	2007	2008	Celkem 2004 - 2008
Ženy	35	37	33	29	27	161
Muži	44	79	107	83	73	386

Zdroj: 2004-2008 - Zařízení pro děti-cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní a praktická škola

Příloha č. 2 – Statistiky – nezletilí žadatelé o azyl bez doprovodu

Příchody nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců v roce 2002

podle státní příslušnosti		leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	celkem
Indie		1	11	15	4	5	3	3			3	5	3	50
Čína		1		1	2		1	1	12		1	20		38
bez státní přísl.			3	5	6							1	3	18
Gruzie		1	2	7	2	1			1				1	16
Arménie		4	1	6			3			1		1		16
Ukrajina		1	1	2	2	2	1			1			2	12
Irák		4		4							1	1	2	12
Slovensko			1				1				5	1	3	11
Vietnam		2	2		2					1	2	1		10
Moldavsko		2	3		2					2				9
Srí Lanka										4				4
Nigérie					2	2		2						4
Rusko			2							1				3
Bělorusko				1	1								1	3
Afghánistán							1						1	2
Írán		1												1
Mongolsko			1											1
Rumunsko				1										1
Kyrgyzstán					1									1
Polsko					1									1
Nepál					1									1
Súdán		1												1
celkem		15	17	31	30	20	8	12	13	4	18	31	16	215

Příchody nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců v roce 2003

podle státní příslušnosti		leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	celkem
Čína		13	5	1	7	3	8	2	5		7	1	2	54
Indie		14	9			4	1	5	3		1		2	39
Gruzie		1			2			1						4
Ukrajina		1		2	1	1		3		1				9
bez st. přísl.		3	1						1		1			6
Vietnam		2		2			1		3		3	1		12
Srí Lanka		2			1	1								4
Irák		1					2			4	1	1	2	11
Afghánistán		1												1
Slovensko		1	2	2		1	1	5	1				2	15
Bělorusko			1											1
Rusko (Čečensko)			1		2	3	2	1	6	2	4	5		26
Rusko											1			1
Moldavsko				1							1			2
Kazachstán					1									1
Libérie				1										1
Somálsko						2		1						3
Nigérie							1							1
Ghana								1						1
Mongolsko											1			1
Lotyšsko													1	1
celkem		39	19	8	15	15	16	19	19	7	20	8	9	194

Příchody nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců v roce 2004

1) podle státní příslušnosti

měsíc státní příslušnost	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosince	celkem
Čína	2	1	2	3	1	4	6	5	2	4	5	35	
Vietnam	2	2	4			1	1	1	1		4	15	
Moldavsko	2					1						3	
Bangladěš	1											1	
Mongolsko	1						1				2	4	
Somálsko		1					1					2	
Kazachstán		1										1	
Rusko (Čečensko)		1	4	1					1			7	
Gruzie			3									3	
Indie			2	3								5	
Arménie			1									1	
Rusko ostatní				3				1				4	
Irák				1								1	
Bělorusko					1		1					2	
Alžírsko					1							1	
Ghana					1					1		2	
Afgánistán						1		1		1		3	
Ukrajina							2			1		3	
Súdán							1					1	
Kyrgyzstán										1		1	
celkem	8	5	15	10	6	1	7	12	8	4	8	11	95

2) podle místa vstupu do azylového řízení

ZZC	letišťe Praha Ruzyně	AZ PRS
32	2	1
13		2
		3
1		
2		2
2		
1		1
1		6
3	2	3
1		1
		3
	1	
		2
		1
		2
		2
1		
1		
1		
58	5	32

3) podle věkové kategorie

0 - 13	14	15	16	17	celkem
		4	8	23	35
		5	7	3	15
2	1				3
0		1			1
		2	2	4	4
		2	2		2
		1	1		1
1	1	2	3	7	7
			3	3	3
		2	3	5	5
1					1
		1	3	4	4
	1				1
1	1				2
		1	1		1
				2	2
				3	3
1			2	3	3
			1		1
				1	1
6	1	13	30	45	95

4) podle pohlaví

ženy	muži
13	22
3	12
2	1
	1
1	3
	2
	1
1	6
	3
	5
1	
1	3
	1
	1
	1
	2
	2
	3
1	2
	1
	1
24	71

Příchody nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců v roce 2005

1) podle státní příslušnosti

měsíc státní příslušnost	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosince	celkem
Čína	12	2	5	1				2			7	1	30
Libérie	1												1
Slovensko		1		2		1	1	3	1				9
Bělorusko		1			1								2
Ukrajina		1			1		1	1					4
Vietnam			1					3					4
Mongolsko			1						1				2
Irák				1				1	1				3
Rusko (Čeť)				1									1
Rusko					1	2				1			4
Moldavsko					1								1
Somálsko							3						3
Indie						5	2	2	6	6	13		32
Sýrie								1	1				2
Súdán									1				1
Bangladéš								1					1
Arménie								1					1
neznámá								1					1
Kyrgyzstán									1				1
Nigerie									1	1			2
Rumunsko										1			1
celkem	13	5	7	5	3	4	10	16	12	9	21	1	106

2) podle místa vstupu do azylového řízení

ZZC	letišťe Praha Ruzyně	AZ PRS	DDC
27		2	1
	1		
		9	
		2	
		2	2
3			1
1			1
1	2		
1			
		4	
		1	
		3	
	32		
	2		
	1		
		1	
		1	
	1		
			1
34	41	25	6

3) podle věkové kategorie

0 - 13	14	15	16	17	celkem
		1	13	16	30
				1	1
			3	6	9
			2		2
1		2	1	4	4
	1	3		4	4
1				1	2
		1		2	3
				1	1
1	1	1	1	4	4
1	1			1	1
1	1			1	3
		1	8	23	32
0				2	2
				1	1
				1	1
				1	1
				1	1
		1		1	1
				2	2
				1	1
5	2	4	33	62	106

4) podle pohlaví

ženy	muži
9	21
	1
4	5
	2
3	1
1	3
	2
	3
	1
	2
	1
	2
	1
	2
	32
	2
	1
	1
	1
	1
	1
	1
25	81

Příchody nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců v roce 2006

1) podle státní příslušnosti

měsíc státní příslušnost	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	Září	říjen	listopad	prosinec	celkem
Ukrajina	1	1	2	1	1	1	1	3	1	1	1	12	
Pákistán (Medevac)	4											4	
Arménie	2	1						1				4	
Indie	2					6						8	
Kongo		2	1	1	1	1						6	
Somálsko		2										2	
Rusko		1										1	
bez st. příslušnosti		1	2	2	2					1	1	9	
Čína		1	1	1	1			8	1	1	3	16	
Bangladéš		1							2			1	
Ghana			1									3	
Kamerun			1			1						2	
Turecko			1									1	
Kazachstán				1			1	2				4	
Egypt						1	2	7				10	
Nepál						1	1					2	
Nigérie							1					1	
Gruzie								1		1		2	
Srbsko									1			1	
Irák									1			1	
Vietnam										1		1	
Sierra Leone											1	1	
celkem	9	10	9	4	5	10	7	19	7	3	8	1	92

2) podle místa vstupu do azylového řízení

ZZC	letišťe Praha Ruzyně	AZ PŘS	DDC
		3	9
	4		
		4	
	8		
1	2	1	2
1	1		
		1	
	9		
13	2		1
	1		
1		2	
	2		
	1		
	2	2	
	10		
	2		
	1		
		2	
		1	
1	1		
17	47	16	12

3) podle věkové kategorie

0 - 13	14	15	16	17	celkem
10		1	1	1	12
4					4
1	1			2	4
			3	5	8
1		3	2	6	6
		1		1	2
				1	1
			4	5	9
		2	10	4	16
				1	1
				3	3
			2	2	2
				1	1
1			1	2	4
		1	5	4	10
	2				2
			1	1	1
				2	2
			1	1	1
				1	1
		1		1	1
				1	1
17	3	5	31	36	92

4) podle pohlaví

ženy	muži
5	7
2	2
1	3
	8
2	4
2	
	1
1	8
3	13
	1
	3
1	1
	1
	1
3	1
	10
	2
	1
	1
	2
	1
	1
	1
	1
20	72

Příchody nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců v roce 2007

1) podle státní příslušnosti

měsíc státní příslušnost	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosincec	celkem
Čína	2									1			3
Mongolsko	2												2
Ukrajina	1	1					1	3	3				9
Ghana		1											1
Kongo		1		1					1				3
Vietnam		1	2				1						4
Somálsko				1									1
Palestina					1								1
Sýrie						1		2	2				3
Turecko						2		2	2	5		8	17
Irák							1						1
bez st. přísl.								1					1
Afghánistán (Medevac)								1				3	4
Nigérie									2	2		1	5
Indie												1	1
celkem	5	3	1	4	1	3	2	6	7	5	6	13	56

2) podle místa vstupu do azylového řízení

ZZC	letišťe Praha Ruzyň	AZ PŘS	DDC
	3		
		2	
			9
		1	
		2	1
2		1	1
	1		
			1
	3		
	15		2
1			
	1		
	4		
1		4	
	1		
4	28	10	14

3) podle věkové kategorie

0 - 13	14	15	16	17	celkem
				3	3
		1	1		2
9					9
				1	1
		2	1		3
1			2	1	4
				1	1
				1	1
				1	1
2	2	4	5	4	17
2	2	4	5	4	17
				1	1
				1	1
4					4
		1	2	2	5
				1	1
18	2	8	11	17	56

4) podle pohlaví

Ženy	muži
	3
2	
3	6
	1
1	2
1	3
1	
	1
2	1
4	13
	1
	1
1	3
1	4
1	1
16	40

Příloha č. 3 – Statistiky – zajištění nezletilí bez doprovodu

Rok	2002			2003			2004			2005			2006			2007			2008			1.1. - 31.3. 2009		
	Celkem	Muži	Zeny	Celkem	Muži	Zeny	Celkem	Muži	Zeny	Celkem	Muži	Zeny	Celkem	Muži	Zeny	Celkem	Muži	Zeny	Celkem	Muži	Zeny			
	Státní příslušnost	2	2	2	2	2	2	1	1															
Afganistán	5	5																						
Arménie																								
Azerbajdžán																								
Bangladéš				5	5																			
Bělorusko																								
Bulharsko				1		1																		
Kongo, dem. republi.																								
Ghana																								
Gruzie	6	3	3				2	2																
Čína	67	23	44	67	49	18	44	30	14	42	36	6	20	19	1	5	5							
Indie	70	70		20	20		3	3																
Irán	1	1	1							1	1													
Irák	6	2	4	3	2	1				1	1													
Kazachstán										1	1													
Kyrgyzstán										2		2												
Litva				1	1																			
Sri Lanka	3	3								1	1													
Moldavsko	4	3	1	2	2																			
Mongolsko							2	2		2	1	1	1	1		1	1							
Mauritánie										1	1													
Mauricius	1	1																						
Palestina/Pal.autonomie				1		1																		
Pákistán				2	2																			
Rumunsko										1	1													
Rusko							9	5	4	13	10	3	2	2										
Senegal	1	1																						
Somálsko							3	3																
Ukrajina	1	1		3	1	2				3	3													
Vietnam	25	15	10	38	17	21	20	18	2	7	6	1	12	11	1	8	5	3	3					
Jemen													1	1	1									
Nezjištěno				2	1	1																		
Bez státní příslušnosti										1		1												
Celkem	192	129	63	147	102	45	84	64	20	79	65	14	44	38	6	18	14	4	8	8	1	1		

Zdroj: Reditelství služby cizinecké policie

INFORMACE O SOUBORNÉ ZPRÁVĚ EMN – SROVNÁVACÍ STUDIE O NEZLETILÝCH BEZ DOPROVODU

Studie o nezletilých bez doprovodu v České republice byla vypracována českým národním kontaktním místem Evropské migrační sítě. Evropská migrační síť (EMN) je **iniciativa Evropské komise** upravená Rozhodnutím Rady 2008/381/ES o zřízení Evropské migrační sítě. EMN je zaměřená na shromažďování, výměnu a analýzu údajů a informací z oblasti azylu a migrace mezi 26 členskými státy EU a Norskem. Za tímto účelem vytváří vazbu mezi relevantními státními orgány, akademickou obcí a nevládními organizacemi. Adresátem výstupů EMN jsou především tvůrci politik a dále také odborná, ale i laická veřejnost. Národním kontaktním místem EMN v České republice je od roku 2004 **Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra**.

Na **výběru tématu** této studie se shodla národní kontaktní místa EMN, výběr byl schválen Řídicím výborem EMN a stal se tak součástí pracovního programu EMN na rok 2009. Témata studií jsou v rámci EMN volena na základě návrhů národních kontaktních míst a/nebo Evropské komise a jsou předkládána s ohledem na jejich význam vzhledem k aktuálnímu vývoji politik. Studie byly zpracovány dle jednotné osnovy národními kontaktními místy zemí účastnících se studie během roku 2009. Na základě těchto studií za 22 členských států⁴⁹, včetně studie za Českou republiku, vytvořila Evropská komise prostřednictvím kontrahovaného poskytovatele služeb GHK-COWI soubornou zprávu. Tato **souborná zpráva** v rámci EU **srovnává politiky, praxi a statistiky nezletilých bez doprovodu** v jednotlivých členských státech účastnících se studie. Zpráva byla Evropskou komisí oficiálně prezentována dne 6. května 2010.

Jak plyne ze závěrů této zprávy, jako klíčový pro právní status ochrany nezletilých bez doprovodu identifikovaly studie **princip nejlepšího zájmu dítěte** v dikci Úmluvy OSN o právech dítěte. Ten je základem jak evropského aquis, tak naprosté většiny legislativních úprav zacházení s touto skupinou nezletilých. Přestože většina těchto dětí tak má obecně zajištěn dostatek péče, existuje v této oblasti určitý prostor pro zlepšení – souborná zpráva doporučila například stanovení společných norem v rámci EU s ohledem na přijímání a pomoc pro všechny nezletilé osoby bez doprovodu od doby příchodu do EU.

Motivace a okolnosti, za nichž nezletilí bez doprovodu vstupují do EU, jsou často velmi různorodé, nicméně vzájemně související a je z nich patrné, jak komplexní je tato

⁴⁹ Rakousko, Belgie, Česká republika, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lotyšsko, Litva, Nizozemsko, Malta, Polsko, Portugalsko, Slovenská republika, Slovinsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie.

problematika. Nezletilí bez doprovodu utíkají před válkou a konflikty, před přírodními katastrofami nebo před chudobou, diskriminací či pronásledováním. K opuštění země je vybízejí jejich rodiny a naděje na lepší život. Nezletilí také často očekávají, že budou moci z EU podporovat své příbuzné v zemi původu. Někdy se snaží následovat své blízké, kteří již v EU pobývají. Někteří z nich jsou bohužel také obětmi obchodování s lidmi. V této oblasti existuje prostor pro další zkoumání motivace a podmínek, a to především perspektivou zemí původu, zemí primárních destinací a tranzitních zemí nezletilých bez doprovodu. Zatímco postupy členských států vzhledem k těm nezletilým bez doprovodu, kteří při vstupu žádají o mezinárodní ochranu, jsou pevně stanovené a jednotné, přístup k ostatním se v jednotlivých členských státech liší – nejčastěji je takovýto nezletilým odepřen vstup do země.

V důsledku **nárůstu počtů nezletilých bez doprovodu** v řadě členských států dochází **ke zvyšování nároků** například na kapacity ubytovacích zařízení a systémy péče a přijímání těchto nezletilých, včetně nároků na jejich integraci. Za zcela zásadní byla v těchto procesech označena role opatrovníka nezletilého - jeho rozhodování ohledně vhodného postupu vůči nezletilému je založeno na výše zmíněném principu nejlepšího zájmu dítěte. V řadě států byl v této souvislosti zmiňován problém mizení dětí z ubytovacích zařízení. Mezi další výzvy s ohledem na péči, vzdělávání a integraci nezletilých ve většině zemí patří i nedostatečná znalost jazyka daného členského státu ze strany nezletilého – to je často řešeno poskytováním dodatečné jazykové výuky.

Dále bylo jako problematická místa identifikováno **ověřování věku** nezletilých bez doprovodu a řešení situace, kdy **nezletilý dosáhne plnoletosti**. Členské státy bohužel nejsou moc úspěšné při pokusech o vyhledávání rodinných příslušníků dětí, a to bez ohledu na velké úsilí vynaložené státy v této oblasti. Obdobná je situace u sjednocování rodin v rámci EU. Závěry studie zdůrazňují potřebu podrobnější analýzy systémů za účelem zefektivnění těchto procesů.

V problematice zajišťování nezletilých bez doprovodu studie indikuje, že k detenci dochází pouze ve výjimečných případech, pokud neexistuje jiná možnost řešení dané situace. Pokud jde o návraty, často je patrný **nezájem nezletilých o návrat do země původu** a některé členské státy také mají problémy při **spolupráci s úřady v potenciálních zemích návratu**. Problematická je také často situace odmítnutých žadatelů o mezinárodní ochranu z řad nezletilých bez doprovodu – ti se často ocitají v určitém právním vakuu či s nedostatečným pobytovým statusem vzhledem k jejich osobnímu rozvoji a vzdělávání.

Velká část národních studií označila jako problém **nedostatek komplexních statistik** – a to jak na národní, tak EU úrovni. Zvláště palčivé je to v případě statistik těch nezletilých bez doprovodu, kteří nejsou žadateli o mezinárodní ochranu, a dále u statistik ubytování, péče, vzdělávání a mizení nezletilých.

Závěry souborné zprávy dále indikují, že téma nezletilých bez doprovodu **nabývá v rámci EU na důležitosti**, a to jak s ohledem na jeho politický význam, tak ve veřejném mínění – to platí zejména u států, v nichž počet těchto nezletilých narůstá.

Počet nezletilých přicházejících do EU bez doprovodu je těžké určit, nicméně rozsah tohoto problému lze odhadovat na základě statistik nezletilých bez doprovodu, kteří žádají o mezinárodní ochranu. Dle údajů Eurostatu zažádalo v roce 2009 o azyl ve 22 členských státech⁵⁰ celkem 10 960 nezletilých bez doprovodu, což je o 13 % více než v roce 2008. **Trend růstu důležitosti tématu nezletilých bez doprovodu v EU** identifikovaný v závěrech souborné zprávy potvrzuje také fakt, že španělské předsednictví Radě EU v první polovině roku 2010 si ochranu nezletilých bez doprovodu stanovilo jako jednu z priorit. Nicméně již dříve se tímto tématem zabýval také Stockholmský program, který Evropská rada schválila v prosinci 2009 a který uvítal iniciativu Evropské komise zaměřenou na vypracování akčního plánu týkajícího se nezletilých osob bez doprovodu. Bylo stanoveno, že tento plán bude přijat Radou a bude spojovat opatření zaměřená na prevenci, ochranu a asistovaný návrat. Dne 6. května 2010 - současně se zveřejněním souborné zprávy EMN k tomuto tématu – pak Evropská komise skutečně **Akční plán pro nezletilé osoby bez doprovodu** přijala.

Tento plán zahrnuje společné normy pro opatrovnictví a právní zastupování. Jak je uvedeno k oficiální tiskové zprávě Evropské komise, jeho cílem je **vytvořit společný evropský přístup** a zajistit tak, aby příslušné orgány vydávaly rozhodnutí o budoucnosti každé nezletilé osoby bez doprovodu co nejdříve, pokud možno do šesti měsíců. Členské státy by měly u nezletilých bez doprovodu přednostně vyhledávat jejich rodiny a důsledně sledovat opětovné začlenění těchto osob do jejich vlastní společnosti. Je-li to v nejlepším zájmu dítěte, členské státy by měly přistupovat na alternativní řešení včetně opětovného usídlení v EU nebo udělení statusu mezinárodní ochrany. Akční plán spočívá na základních deseti principech a určuje celkem 32 opatření cílených na zavedení společných norem v oblasti přijímání, péče a integrace nezletilých bez doprovodu.

Souborná zpráva o nezletilých bez doprovodu zpracovaná na základě studií k tomuto tématu za jednotlivé členské státy, které se studie účastnily, jakožto i plné znění těchto zpráv, je k dispozici v anglickém **jazyce na webové stránce EMN <http://emn.sarenet.es>** v sekci *EMN Reports* › *EMN Studies* › *Reception, Return and Integration Policies for, and number of, UNACCOMPANIED MINORS*.

Studie za Českou republiku je v českém a anglickém jazyce také dostupná na webových stránkách českého národního kontaktního místa EMN **www.emncz.eu** v sekci *Činnost EMN* › *Studie* › *Politika přijímání, návratů a integrační opatření pro nezletilé bez doprovodu*. Na těchto webových stránkách může dále odborná veřejnost i zájemci o problematiku migrace získat informace o činnosti českého národního kontaktního místa, přehled o výzkumu v oblasti migrace, který v ČR probíhá, pozvánky na aktuální konference v ČR i v zahraničí, či upozornění na výzkumné granty.

50 S výjimkou České republiky, Dánska, Francie, Polska a Rumunska.

Studie EMN o nezletilých bez doprovodu

Politika přijímání, návratů a integrační opatření pro nezletilé bez doprovodu v České republice a statistické informace

V roce 2009 zpracovalo národní kontaktní místo Evropské migrační sítě v ČR (Jana Šafrová, Radim Křištof), odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky.

V rámci Evropské migrační sítě vydalo Ministerstvo vnitra České republiky v roce 2010.

Graficky upravilo a vytisklo Vydavatelství KUFR s.r.o.,
Naskové 3, 150 00 Praha 5

První vydání. Počet stran 56. Náklad 300 výtisků.

ISBN 978-80-254-8194-3

Neprodejně.